

vsaj ljudske šole dobro dovršili in se hočejo dejanskega kmetijstva na kaki avstrijski ali unanji šoli (posebno švicarski) učiti.

* *Trihine v ribah.* Dr. A. Clendenin v Ostende-i je v ščuki, ki je bila v Severnem morji vjeta in katero je z mikroskopom preiskaval, našel cele kupe te človeku tako silno nevarne živali. Po njegovem mnenju so ščuke v luki (ladjestaji) severnega morja vžile odpadke kake živine, ki je v svojem životu imela trihine.

* *Kranjski čebeli* je baron Rothschild v Smereku na Dolenjskem tak imeniten glas pridobil, da se v naj-novejši čebelarski knjigi dr. Pollmanna „*Werth der verschiedenen Bienenracen*“ v prvo vrsto čebel stavi.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

„Kakor je bila objavljena ona misel, da bi pisali *u* mesto *v*, prec so jo na stran zavili nekateri pisatelji, to je taki, ki némajo dovolj trdne jezikoznanske podlage, podlage, koja se samo iz sedanje naše slovnice ne more pridobiti, ki ne marajo za napredek v jeziku in se raje držé starega kopita, po geslu: kakor so pisali naši prednamci, tako pa še mi.“

Tako piše gosp. M. v 66. števil. „*Slov. Nar.*“ t. I. Teh besedi bi bilo prav dovolj, ko bi bil on hotel samo opisati tiste „nekateri pisatelje“, ki so jo na njegovo stran zavili, kakor hitro je on objavil ukaz, „da bi *u* pisali namestu *v*.“ Ali on je hotel nekaj več dokazati in s tem namenom, vzdihajoč: „a ko se prikažejo jezikoslovne opazke gosp. 7., tedaj so jo vsi pisatelji stare šole odločno *) krenili na stran, tako, da so pisali z *v* še tiste besede, koje so poprej s črko *u* (**)

— napisal je gosp. M. dolgo basen pod naslovom: „*U* bodemo pisali namestu *v*.“ To basen začenja gosp. M. v imenovanem listu tako-le: „*Ruski predlog v* ni konsonant, ker ruščina ne piše samo črke *v*, ampak jej pritika še polglas *ѵ* (*ѵ* ali *Ѷ*), tedaj *vѵ*; ruščina piše: „*idu vѵ gorod*“, a nikdar ne: „*idu v gorod*“, kakor trdi gosp. 7. (***) Ta polglas *ѵ* (jer) se v ruščini izgovarja ali pa ne, kakor ga blaglasje zahteva ali ne; tako je pri nas in v vseh slovanskih jezikih. A ne samo to, da ruščina piše in izgovarja *vѵ*, kakor to terja blagozvučje, ampak ta polglas (r. jer) *ѵ* se celo ojači v glas *o*, tako da pišejo in govore *vѵ* in *vo*, a nikdar ne samo črko *v*. Mi dobro vemo, kako ruska slovnica pravi, a tudi znamo, kako narod govori po široširnej zemlji razprostranen.“

Tako piše gosp. M. Ako gospoda M. nesreča zadene, da bo skočil na svojem jezičnem konju iz peči „na streho“ ter „sè strehe padel v vodo“, tedaj on ne bo mogel tožiti, da ga je v tako nadlogo pahnil „*Slov. Nar.*“, češ, da mu „je uredništvo prikrojilo“ njegov spis, ali da mu ga „je stavec pohabil“, zakaj k tem svojim sanjam o ruskem polglasu je on pribavil tako oratorsko vprašanje: „*Prašamo*, ali je *vѵ* ali *vo* konsonant, ali ni enozložni predlog?“

*) Hinc illa ira cum lacrimis!

**) Zato se je gosp. M., kakor bo dalje vidno, obilno odškodil.

***) Če ruščina ne piše: „*idu v gorod*“, tedaj še menj piše: „*idu vѵ gorod*“, kakor trdi gosp. M. V takem slučaju bi bilo treba ruski citat z latinico pisati: „*idu vѵ gorodѵ*“. Gosp. M. se nekaj sanja, ali on sam ne vé, kaj se mu sanja.

Na to vprašanje sem gospodu M. uže dvakrat v „*Novicah*“ odgovoril, namreč, v „*jez. razgovoru*“ in v „*jez. opazkah*“, in gosp. M. bi meni prav lahko verjel, ker sva velika prijatelja, zakaj on me v svoji basni, imenovani „*u* namestu *v*“, nekolikokrat prav ljubeznjivo zove: „*moj ljubi gosp. 7.*“, in po njegovem pričanju „*prijateljske razmere*“ imajo veliko moč. Ker pa vkljub najinim prijateljskim razmeram gosp. M. meni ne verjame, naj mu nazadnje drugi odgovoré, možjé veljavni, na pr. M. Majar v „*Ruski slovnici*“ l. 1867. na str. 16. govori tako-le: „*ѵ* se nič ne izgovarja, je brezglasno.“ Dr. Miklosich v „*Vergleichende lautlehre der slavischen sprachen*“ leta 1852. str. 371. govori tako: „*ѵ* ist kein zeichen irgend eines selbstständigen lautes, d. i. kein buchstab, sondern wird blass nach harten consonanten geschrieben“. Na str. 379. pa tako: „*bei der untersuchung der wesensheit des ѵ und Ѷ muss man sich vor allem klar machen, dass das alt-slov. ѵ und Ѷ vom russ. ѵ und Ѷ sorgfältig zu scheiden ist: ѵ und Ѷ sind im alt-slov. buchstaben, im russischen zeichen; im alt-slov. kann weder ѵ noch Ѷ entbehrt werden, während ѵ im russischen nicht nothwendig ist.*“

Če pa gosp. M. tudi svojim veljavnim in učenim rojakom ne verjame, naj bi si bil koga najel, ki ruski zná, da bi mu bil pretolmačil dotične paragrafe iz ruskih gramatik, predno je začel take neslanosti v svoji basni čenčati. Na priliko učeni jezikoslovec Buslajev v svoji knjigi z naslovom: „*Istoričeskaja grammatika russkago jęzika*“ l. 1863. na str. 31 v §. 25. govori tako: „*ѵ* in *Ѷ* imata pomen samo zlitno s soglasnimi, to je, samo kažeta trdo in mehko njihovo izgovarjanje.“ Na str. 45. v §. 27. izlaga Buslajev pomen črk *ѵ* in *Ѷ* v staroslovenščini ter nadaljuje tako: „*Obe črki, ѵ in Ѷ, izgubivši polglasni pomen, upotrebujete se v ruskem jeziku samo kot znaki trdega in mehkega izgovarjanja konsonantov.*“ Bogorodicki v svoji gramatiki ruskega jezika leta 1868. str. 97. §. 46. 3. govori tako: „*Brezglasne so črke ѵ in Ѷ. To prav za prav niso črke, ker nimajo nikakega glasa, to so le znaki trdega (ѵ) in mehkega (Ѷ) izgovarjanja konsonantov.*“ Učeni Poljivanov v svoji knjigi: „*Ruskaja i cerkovnoslavjanskaja etimologija*“ leta 1872. str. 4. §. 2. govori: „*Stari cerkvenoslavjanski jezik je imel glase, katerih ruski jezik nima, namreč trdi ѵ, mehki Ѷ itd.*“ Na str. 4—5. §. 4. in 5. pa govori: „*Ostanki starih glasnih ѵ in Ѷ v ruskem jeziku kažejo trdo in mehko izgovarjanje konsonantov, za katerimi stojé. Da ѵ ni nič, kot goli znak trdega izgovarjanja konsonantov, za katerimi se piše, je najjasnejše vidno v zloženih besedah, katerih prvi del se končuje s trdim konsonantom, drugi del pa se začenja z mehkim vokalom; ѵ oba dela tako loči, da mehki vokal nima nikakega upliva na stoječi pred njim trdi konsonant, na pr. pred*ѵ*duščij“. To se pravi, ѵ kaže, da je treba besedo pri izgovarjanju razdeliti na njene dele ter čitati: pred-*idu*ščij; tako obdržuje konsonant *d* svoje navadno (trdo) izgovarjanje; ko bi pa izgovarjali: pre-*didu*ščij, bi bil slišen mehki *d*. Tako službo, kakoršno v takih besedah ѵ opravlja, bi tedaj lahko opravljala prepona (-) ali kak drug tak znak. Učeni Beljavskij v svoji izvrstni knjigi: „*Etimologija drevnjago slavjanskoga i russkago jęzika sbliženaja s etimologijej jęzikov grečeskoga i latinskago*“ l. 1875. str. 7. §. 9. govori tako: „*Polglasi ѵ in Ѷ so lastni staremu slavjanskemu jeziku. V staroslavjanskem jeziku ѵ in Ѷ sta se vjemala s kratkimi latinskimi in grškimi glasi: uѵl, angŭlus, ѳγκος; lѵn, linum, λίνος. V ruskem jeziku se pa staroslavjanski polglasi namestujejo z begljimi (evfoničnimi) polnimi glasi (kjer blagozvučje terja): denj-dnja, son-sna, pesók-peskú, korótok-korotka. V ruskem jeziku**

Ъ in Ъ nista nikaka glasa, ampak sta samo znaka trdega in mehkega izgovarjanja konsonantov, za katerimi stojita.“

Po besedah učenih ruskih jezikoslovcev ni tedaj Ъ nič drugega, kot goli znak trdega, to je navadnega izgovarjanja konsonantov; to se pravi: **нб** je trdi konsonant, kakor v slovenskih besedah „nikdar, in, slon“, a **пб** je mehki konsonant, kakor v slovenskih besedah „njiva, gospodinj, boginj, konj“. Iz tega je vidno, da ruski **нб** se piše po slovenski **n**, a ruski **пб** se piše **nj**, zakaj za navadno (trdo) izgovarjanje konsonantov v slovenščini ne upotrebujemo nikakega znamenja; mehko izgovarjanje konsonantov nam pa kaže v slovenščini **j**. Razloček med ruščino in slovenščino gledé zaznamovanja mehkega izgovarjanja konsonantov je ta-le: 1) V slovenščini je tako zmeščavanje lastno samo dvema konsonantoma, namreč elu in enu: molj, konj; v ruščini se pa tako zmeščavajo **l, n, r, d, t**, komaj slišno je zmeščavanje konsonantov **s, z, v**, zmeščavanje drugih konsonantov ni slišno, znak zmeščavanja Ъ se jim priveša le na podlagi etimologije. Tedaj ruske besede **конб, молб** čitaj in z latinico piši kakor slovenske besede **konj, molj**; kako se mehko izgovarjajo konsonanti **r, d, t**, na pr. v besedah: **carб, jadб** (=jed), **пѣтб**, je treba slišati iz ust Rusa; reči je samo mogoče, da ti konsonanti se zmeščavajo po analogiji zmeščavanja konsonantov **l** in **n**, to je pri izgovarjanji ni slišati znaka Ъ, ampak sliši se samo mehki konsonant; a kadar take besede z latinico pišemo, moramo mehko izgovarjanje konsonantov **r, d** na konci zlogov zaznamovati po analogiji **molб, конб** sè znakom **j**; tedaj imenovane ruske besede moramo v citatih pisati: **carj, jadj, petj**. Ker zmeščavanje drugih konsonantov ni slišno, tedaj v citatih iz ruščine nam tudi ni treba ga zaznamovati, na pr. **golubб** (golob) čitaj kakor **golubб**, to je, **golub**; **семб** (sedem) čitaj kakor **семб**, to je, **sem**. Buslajev na str. 26. §. 21. pravi: „Samo na podlagi poročila (po predaniji, traditione) pišemo: čitaješб, ne pa kakor izgovarjamo: čitaješб, to je, čitaješ“. 2) V slovenščini znak zmeščavanja se ne piše samo na konci zlogov, ampak tudi sredi zlogov, to je, pred vokali; a v ruščini samo na konci zlogov, sredi zlogov pa mehko izgovarjanje konsonantov kažejo mehki vokali, ki se pišejo namestu trdih. Mehki vokali so: „jatj“, „ja“, e, ѳ, i, w; trdi pa so: a, ѳ, и, *) o, u. Tedaj ruske besede: **niva, Neva, конюх, list, pole, люbo** čitaj in z latinico, če hočeš, piši: **njiva, Njeva, konjuh, ljist, polje, ljubo**. Drugače je s konsonanti **r, d**, pri izgovarjanji besedi: **carю, дѣти, гости, сестj** itd. je treba znati mehko izgovarjati konsonante stoječe pred mehkiimi vokali, a kadar take besede z latinico pišemo, ne smemo upotrebljati znaka mehkosti **j**, zakaj če bomo pisali: **carju, djetji, gostji, sjestj**, bomo napak izgovarjali: **car-ju, d-jet-ji, gost-ji, s-jestj**; tako izgovorjene besede imajo velikokrat drug pomen in se po ruski drugače pišejo, na pr. **gosti** pomeni to, kar po slovenski; a **gostji** je rodivnik od **gostja** (Inwohnerin) ter se po ruski piše: **gostbja, gostbji**; **сестj** pomeni **sesti**; **сjest** pa pomeni **pojest** ter se piše **sbestj**. O Ъ in Ъ v primerih **сjest** in **gostji** glej citat iz gramatike Poljivanova. Kratko: na konci zlogov mehkim ruskim konsonantom, kadar ruske besede pišemo z latinico, moramo pribavljati **j**, ker čitatelj drugače ne more vedeti, kako se izgovar-

jajo, mehko ali trdo? pred vokali pa **j** ne smemo upotrebljati (razven za **l** in **n**), ker čitatelj bi lahko napak čital in ker mehki vokal uže sam kaže, da se pred njim stoječi konsonant mehko izgovarja.

(Dalje prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* *Dragoljubci*. Zbirka poučnih pripovedek slovenske mladini. Nabral in spisal Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani. Zvezek I. V Ljubljani založil in izdal pisatelj 1879.

Spoštovani vrednik in izdajatelj šolski mladini priljubljenega „Vrteca“ čutil je potrebo, kakor jo je čutil tudi častiti nunski katehet gosp. Kržič, čegar „Zgled bogoljubnih otrok iz vseh časov kršanstva“ so „Novice“ v 28. listu priporočale, mladini podati poučno in zabavno berilo in dal je zato ravnokar na svitlo 1. knjižico pod naslovom „Dragoljubci“. Vzel je pisatelj to besedo iz ust naših Belih Kranjcev, kateri mile nam pomladanske cvetice šmarnice zovejo „dragoljubci“, in je v 1. knjižici podal šopek 40 takih cvetličic v lepi posodi, to je, v lepem materinskem jeziku. Kratke povestice so, vse primerne duševni zmožnosti mladine naše, kateri naj služijo v koristni poduk in prijetno zabavo. Ker pisatelj imenuje knjižico, ki je ravnokar na svitlo prišla, prvo knjigo, je po takem to znamenje, da bode nadaljeval izdavanje te zbirke. V blagi ta namen pa mu je treba podpore, da se mu povrnejo tiskovni stroški poedinih knjižic od strani starišev in družih prijateljev mladine. Naj zato vsi ti hitro sežejo po lepi 1. knjižici, ki se dobiva tudi v knjigarni Giontiniovi po 45 krajc.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Ker so naju v Šentvidu pričakovali, se nisva mogla dolgo muditi; stopiva tedaj par sto korakov dalje do vasi, kjer so naju gospodje jako prijazno sprejeli. Le škoda, da je bil čas prekratek in ravno sobota, drugače bi bili uže še katero rekli. Menili smo se tudi o volitvah, a tam je vse dobro kazalo. Ob štirih naju potegne kočijaž mojega vljudnega prijatelja po veliki cesti naprej proti glasovitemu „velikemu Gabru“. Tam, kjer se zavije cesta v rebro, je videti več gomil, „ajdovi grobi“ imenovanih; nekoliko so jih uže prekopali in našli v njih mnogo starinskega, vrče s pepélom, steklenice, star denar itd. Ljudstvo pravi, da je tam na levi od ceste stalo enkrat gradovje (morda vojaški šotor ali tabor), ker se nahajajo zdaj še nasipi in prvotno zidovje v zemlji.

Pripeljemo se memo gostilnice „pod Gabrom“ — našim bralcem uže znane Vesteneckove glasovite postaje. Kočijaž konja nekoliko pridržuje, a jaz velim „le naprej!“, ker me ne mika vstaviti se pri Vesteneckovem pajdašu županu Hribarju, in tako drdramo še naprej po veliki cesti do polovice griča. Tu skočiva z voza, vpreževa zopet svoje peš-konjiče in vkreneva v stran na desno.

„Moj Bog, ali ni bolje poti na Sela?“ — zdihnem jaz, ko sem jel balancirati po suhi cesti, ki je pa imela brajde, kakor da bi bila razorana.

„Ni je ne“ — odgovori moj prijatelj — „červno se je gospod župnik selski na vso moč za-njo potezal.“

„A, to je toraj tista cesta“ — poprimem jaz — „o kateri se je uže toliko pisalo po naših listih!“

*) Jaz ta vokal pišem z latinico **ij**, Miklosich **y**; izgovarja se pa skoraj tako, kakor bi Ribničan namestu **müha** izgovoril **müjha**. Kako se „jatj“ in „ja“ izgovarjata in po slovenski pišeta, bomo slišali na konci tega spisa. Pis.

tega okusnega sadú, o katerem je slavni Linnè trdil, da ima posebno zdravilno moč odvrniti od človeka protin (putiko).

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. —η.

(Dalje.)

Iz vsega rečenega je razvidno, da, kakor bi se grški spiritus asper lahko imenoval črka in konsonant, ker se skoraj tako izgovarja, kakor latinski h; tako napak je ruski ъ imenovati črko in polglas, zakaj ъ je goli znak, stoječ na eni stopinji s pomišljajem, sè znakom kratkosti ali dolgosti in z drugimi takimi znaki. Ali prav za prav, ъ stoji še nižje, kakor taki znaki, on je, kakor dr. Miklosich prav pravi, čisto nepotreben; kjer za konsonantom znaka mehкости ni, tam bo vsak čitatelj vedel, da konsonant je treba izgovoriti, kakor se navadno izgovarja, ne pa mehko. Napaka je tedaj v citatih iz ruskih knjig in časopisov predloge k, s, v, pisati z apostrofi. Če bomo te predloge pisali z apostrofi, terja doslednost povsod namesti ъ staviti apostrof, tedaj: k', s', v', slon', kol', svat'. Kak kinč so ti apostrofi! Ali morda nimamo v naši abecedi dovolj pičic, vejic, ključic, strešic in takih stvaric? Še večja napaka je v citatih iz ruščine staviti apostrof namesti ъ, zakaj apostrof, kakor je vsacemu znano, kaže, da je izpuščen kak vokal; ъ pa kaže, da se konsonant mehko izgovarja. Kdor tedaj z apostrofi piše ruske besede, naj je k', s', v', slon', kol', svat', ali kon', tol'ko rol' igrat' (tak citat sem v nekem časniku čital), moti čitatelja. Čitatelj bo mislil, da manjka kakega vokala; tako, na pr. gosp. M. bo take apostrofe tako čital: kŭ, sŭ, vŭ, slonŭ, kolŭ, svatŭ, konŭ, tolŭko rolŭ igratŭ; kdo drug bo čital brez vokalov: rol kakor kol, tolko kakor volkov, kon kakor slon, ali pa slonj kakor konj; a v resnici se te besede čitajo po ruski kakor po slovenski: k, s, v, slon, kol, svat, konj, toljko rolj igratj. Apostrof namesti ъ je tako nepotreben, kakor sam ъ; a apostrof namesti ъ je taka napaka, kakor v slovenščini apostrof namestu j.

Da so predlogi k, s, v konsonanti, ne pa zlogi, to potrjujejo ruski jezikoslovci tudi sledečim načinom: kadar pismeno naštevajo predloge, jih pišejo: izъ, podъ, nadъ, kъ, sъ, vъ; ustno jih pa naštevajo tako: iz, pod, nad, kajer, esjer, vejer. Kaj se to pravi: kajer, esjer, vejer? in čemu ne izgovarjajo prvih treh: izjer, podjer, nadjer? Kajer, esjer, vejer so imena črk, konsonantov, k, s, v z imenom znaka njihovega trdega, ne pa mehkega izgovarjanja. Ko bi bili ti predlogi zlogi, bodisi ko, so, vo, ali kakor si jih je g. M. izmislil: kŭ, sŭ, vŭ, bi jih tako lahko kot zloge izgovarjali, kakor iz, pod, nad.

Vkljub tako jasnemu razlaganju ruskega narodnega in književnega jezika v gramatikah učenih ruskih jezikoslovcev g. M. goloslovno, brez dokazov, trdi, da ruski ъ je polglas ŭ in ruski predlog v daje zlog vŭ, ter sam sebe zasmehuje s tako širokoustno baharijo: „Mi dobro vemo, kako ruska slovnica pravi, a tudi znamo, kako narod govori po široširnej zemlji razprostranen.“

Katero rusko slovnico je čital gosp. M.? Iz njegove goloslovne trditve, da znak ъ je v ruščini polglas, je razvidno, da on ni čital nobene ruske slovnice *) in

*) Ako je gosp. M. kaj čital o ruskem jeziku, čital je samo kako nemško kompilacijo pod imenom „Grammatik der

je tudi čitati ni mogel, zakaj, kakor bomo videli na konci tega spisa, on po ruski čitati ne zná, on niti azbuke ruske ne zná. In kje je imel gosp. M. priliko slišati, kako „govori ruski narod po široširnej zemlji razprostranen“? Ali je morda gosp. M. tisti duh v cilindru, ki je pred nekaj leti Dežmanovce okoli črnovškega mosta strašil, ter se zdaj, pustivši Dežmanovce pri miru, nevidno prenaša iz ljubljanskih sten „po široširnej zemlji“, poslušat, kako ruski narod govori? Sklicavati se v potrditev svoje izmišljave na kaj takega, česar nikdar nisi čital in nikdar nisi slišal, to je več, to je hujše, kakor le smešno, posebno, ako tako ravnaš s takim namennom, s kakoršnim g. M. Svoj namen je izjavil gosp. M. na konci svojega spisa, rekoč: „Dijaki, imajoči nenapredne učitelje, naj ne pišejo u, ako dotični učitelji tako ne marajo; ako bi tako pisali, kljubovali bi učiteljem itd.“ Čemu vmešava g. M. v to stvar dijake in učitelje? Ako je stvar gosp. M. dobra in prava, čemu jo on mladini odsvetuje? Čemu kaže on neiskusnim dijakom na njihove „nenapredne“ učitelje? Čemu gosp. M. izbuja v nezvedeni mladini nezaupnost do učiteljev? Čemu seje g. M. v mlada srca seme preniranja in zaničevanja? Opomba, ki jo je g. M. na konci svoje basni dijakom napisal, zeló diši po nihilizmu; prav na tak lisičji način lovijo nihilisti šolsko mladino.

Gosp. M. trdi, da ruski predlog v, ali, kakor ga on Rusom oktroirati hoče, vŭ, se celó „ojači v vo“. Gosp. M. se je etimologije učil pri tistih nemških etimologih, ki so v stanu po formulah, znanih vsemu svetu, dokazati, karkoli hočeš, na priliko, kako se je nemška lisica rodila od grške lisice: „Sanskrit, indogermanski jeziki, grški in nemški jezik: alopeks lopeks opeks peks piks poks puks: Fuchs!“ Takim etimologom bi Horacij rekel: „Credat Judaeus Apella!“ Gospodu M. pa, ki trdi, da se kaj „ojači“ tam, kjer nič ni, ne bo verjel niti Horacijev Judaeus Apella. Ako je treba na etimologičnem konji jezdariti v dozdgodovinske slavjanske čase, da se tako prosta stvar objasni, tedaj se moramo le čuditi, da gosp. M., ki se tako skrbno na sanskrit sklicuje, ni zmožen razpoznati, katere oblike predlogov so brže stariše, konsonantne: k, s, v, ali zlogi: ko, so, vo. Trd oreh bil bi za etimologa M. objasniti oblike: o, ob, obo.

Ruski jezik nima (kakor smo slišali v citatih iz ruskih gramatik, posebno v citatu iz etimologije Beljavskega) nikakih polglasov, ampak ima samo polne glase. Kjer je v staroslovenščini in v slovenščini zlog s polglasom, tam je zlog s polnim glasom ali pa nikaškega zloga ni v ruščini, na priliko, besede: belèga, nizèk, pesèk, trd, imajo v ruščini polne glase: belago, nizok, pesok, tverd; a besede: misèl, pesèn, carstèv, čustèv se po ruski v prozi kakor v poeziji vselej izgovarjajo in upotrebujejo kot enozložne: mŭjslj, pesenj, carstv, čuvstv; točno tako so besede: prijaznj, bojaznj, isskustv, bogatstv vselej dvožložne. Gospod M., ki povsod polglase ali vsaj apostrofe sliši, se vé da takih besedi izgovarjati ne more, al Rusi jih prav lahko in gladko izgovarjajo; jaz tudi take ruske besede veliko lože po ruski izgovarjam, kakor pa nemške besede:

russischen Sprache“. Cilj takih kompilatorjev je, žep si napolniti z groši. Slavjanje pa, dokler se bodo učili slavjanskih jezikov pri nemških kompilatorjih, jih nikdar ne bodo znali. Slovenci, želeči navaditi se ruskega jezika, prečitajte najprej slovnico M. Majarja, za njim Miklosicha, za Miklosichem pa vzemite v roke že ruske gramatike, posebo oblikoslovje Poljivanova in skladoslovje Buslajeva, — z nemškimi kompilatorji pa — v peč!

„Staatsstreich“, „Stampfschlägel“, „Wachspflaster“ itd. po nemški. Mnogo nerazumljivega v staroslovenščini, med drugim tudi izgovarjanje mnogih besedí, nam postaja razumljivo, kadar ruščino dobro znamo; kakor tudi narobe: nove slavjanske jezike še le takrat znamo, kadar staroslovenščino dobro znamo. Zato se v Rusiji staroslovenščine uže otrok uči skupej z ruščino, ne še le gimnazijalec v 6. ali v 7. šoli.

„Ruski polglas в in ruski predlog вü“ si je tedaj gosp. M. v svoji kabinetni slovniciariji le izmislil ter ga je „neznalicam“ oktroiral. — Malim je mogoče marsikaj oktroirati, ali pri velikih narodih z razvitim slovstvom, kakoršno je rusko, tako jezikovo nasilije ni mogoče.

(Dalje prihodnjič.)

Književstvo.

* *Die orientalische Frage und die Krisis in Evropa.* Von einem patriotischen Südländer. Triest 1879.

Nedavno je pod tem naslovom na svetlo prišla jako interesantna knjižica, ki razpravlja „turške zadeve in evropsko krizo.“ Izdatelj se imenuje patriočni Jugoslovana, in če se ne motimo, je to v naših krogih dobroznan slovensk pisatelj. Že zavoljo tega, ker nam ni znano, da bi se bil do sedaj kak drug naših narodnjakov obširnejšega političnega dela te stroke lotil, je ta knjiga za nas Slovence tem zanimivejša, ker pisatelj odločno na avstrijskem stališču stoji in kaže, da je Avstrija poklicana, pa tudi zmožna težko orijentalno in ž njim tudi jugoslovansko vprašanje korenito in popolnem rešiti. — Našim nemškim nasprotnikom, kateri nam tako radi in vedno očitajo, da so Jugoslovani sploh in vsi Slovenci še posebej izdajalci avstrijske ideje in privrženci Rusije, bo ta knjiga silen trn v peti, kajti zdi se nam, da do sedaj še nikjer ni bilo tako odkritosrčno dokazano, da prihodnost Avstrije le v slovanstvu leži in da njena korist odločno rešenje narodne ideje zahteva. Ker pa Rusija tudi za-se na istem stališču stoji, utegnejo ravno jugoslovanske dežele biti polje prihodnjega boja med Avstrijo in Rusijo, zato je naloga Avstrije, se že sedaj pripravljati na to borbo s severnim velikanom.

To je glavna ideja te patriočne, pod vtiskom sreberne poroke Nj. Veličanstva pisane knjige.

V navedeni cilj in konec je treba, da Avstrija današnjo politiko temeljito premeni, da se posebno današnji nesrečni in nadalje gotovo nemogoči dualizem odpravi, da se vsem deželam habsburške monarhije ne samo potrebna avtonomija, ampak tudi vsem njenim narodom ne samo v mrtvih paragrafih na papirji, ampak v dejanji istinita pravica narodnega razvoja dodeli. Pisatelj dokazuje, da je naloga vlade in novega državnega zbora, misliti na to, kako da bi se vsem narodom o tem enakomerno zadostilo, in kako da bi se vsi narodi po enakomerni vdeležbi notranje in vnanje politike do vedno više omike in blagostanja pripravili.

Če tudi avstrijski Slovani rusko vnanjo politiko s toplim sočutjem pozdravljajo, je vendar tudi gotovo to, da zaradi tega nočejo postati Rusi. Njih zahteve ne segajo dalje, ko do tega, da v Avstriji ostanejo to, kar so — Slovani in da se jim narodna ravnopravnost in svobodno gibanje na domači zemlji zagotovi, vsaj imajo Slovani ravno tako, kakor vsi drugi evropski narodi, živo narodno čutstvo. Da pa Avstrija premogočni upliv Rusije na Slované Turčije paralizira, naj ne drži križema rok — piše pisatelj pričujoče knjige — ampak naj si prisvoji Bosno in Hercegovino, junaško in brez strahú, kakor se mogočni državi spodobi, in še dalje čez Novi Pazar do Soluna gré.

To so glavna načela gosp. pisatelja in reči moramo, da je ta načela bistroumno in v patriočnem in narodnem duhu na 4 pólah svoje knjige razvil. On loči svoje delo v dva razdelka; v prvem razdelku razpravlja glavni dogmatični zapojmek prave državne politike, v drugem razdelku pa obrača prvi razdelek na praktično polje. Prvi razdelek je glavno delo, katero kaže, da je duhoviti pisatelj čuda veliko knjig prebiral (on pozná celo francosko, italijansko in nemško politično literaturo) in jako bistroumno in logično celo gradivo vredil. Če tudi se mi ne skladamo po vse z njegovo dogmatiko in izpeljavo dotičnih načel, vendar zagotavljamo, da je zanimiva knjiga vse hvale vredna.

Fr. Potočnik.

* *Aperçu des travaux sur le droit coutumier en Russie*, par V. Bogišić, professeur de droit à l'Université d'Odessa, membre de plusieurs sociétés savantes.

Ta knjižica slavnoznanega V. Bogišića je v mnogih ozirih jako zanimiva. Iz nje nam je v elegantnem popisu spoznavati pravice, ki se tičejo šeg in običajev naroda ruskega. Piše nam dalje cenjeni pisatelj literaturo potopisno in posebe omenja v Rusiji znamenitih etnografskih del, katera, kakor po vsej naobraženi Evropi, tudi tam nahajajo čim dlje tem več priljubljenosti. Obilica zlatega zrnja je pred nami nakupičena in po imeni zaznamenovana, kakor na pr., poročila o jezici, mitologiji, tradicijonalni narodni literaturi, o narodnem pesništvu, o pripovedkah, katere hranijo, kakor v inih národih, tû v sebi vso rusko národno filozofijo. Ta historični pregled del, ki se tičejo prava navad in običajev ruskega naroda, nam je zelo po godi ter priporočamo ga vsakemu naobražencu, iz srcá želeč s pisateljem, naj se pisateljska delavnost v tej meri vedno bolj razširja, kajti tem načinom se pospešuje vednost, katera, ne poznajoč političnih in etnografskih mej, širi prosveto v vsem človeštvu. Naj bi tudi tudi naobraženi Slovenci čitali to knjižico!

J. Charpentier.

Mnogovrstne novice.

* *13 milijonov in 548.000 gold. je dim odnesel.* — Če nas bralci vprašajo, kako to, jim odgovorimo, da po uradnem poročilu je v prvi polovici letošnjega leta, to je v 6 mesecih, avstrijska vlada za tobak in cigare skupila ta znesek, po takem še za 195.693 gold. več kakor v istem času prejšnjega leta. In vse to — poka-dilo se je v dim.

* *Judov na Dunaji je čedalje več.* Leta 1867. jih je ondi bilo 39.000, — tedaj uže blizo toliko, kolikor jih je dandanes v vsej Angliji. Po zadnjem številjenji ljudstva so jih pa na Dunaji uže našeli 105.000. Na Angleškem, Francoskem in tudi v Nemčiji ni veliko judov zato, ker v teh državah tem „večnim barantačem“ nasproti stoji pametno ljudstvo, katero pozná resnost življenja in se ne dá oderati judom, ki raji kupčevaje postopajo, kakor da bi delali. Vlada v Rumuniji in Srbiji imate tedaj prav, da se bojite vgnjezdenja judov in se zato branite, jim pripoznati ravnopravnost z drugimi svojimi državljani.

* *Strašna lakota v Kini.* Ruski list „Golos“ pripoveduje: Poročila, ki jih prinašajo ruski trgovci iz Kine, pravijo, da je tam strašna lakota in da pomrje na stotisoče ljudi. Ljudje cepajo na cestah in umirajo v grozih bolečinah. Ljudje jedó mrličé, pa napadajo tudi žive ljudi, jih raztrgajo in pojedó. Vjeli so berača, ki je imel kos otročjega života v mavhi. Ko so ga spraševali, je obstal, da že več časa živi ob človeškem

dobra; na Dolenje-Avstrijskem, Štajarskem in v Dalmaciji srednje dobra; drugod slaba.

Sadja letos ni nikjer veliko, samo na Zgorenje-avstrijskem je dosti češpelj.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

(Dalje.)

V št. 67. „Slov. Nar.“ gosp. M. piše: „Staroslovnski predlog v nikdar ni konsonant; Staroslovenci so ta predlog dosledno pisali vŭ in tako tudi izgovarjali.“

Od kod neki to gosp. M. tako dobro vé, da je v stanu brez razlogov in dokazov s tako določnostjo trditi, da „so Staroslovenci predlog v dosledno pisali in izgovarjali vŭ“? O grškem modrijanu Pitagoru pripovedujejo, da je dobro pomnil, da ob času trojanske vojske je on bil tisti Trojanec Evforb, katerega je Grk Menelaj pred Trojo ubil. Po tej nesreči se je preselila Evforbova duša, kakor je Pitagor dobro pomnil, iz ubitega človeškega trupla v bob; ko je bob koza pojela, je bežala njegova duša v zajca; ko je pa zajca pojela lisica, se je njegova duša dolgo preseljevala v razne druge živali in zelišča. Še le čez 700 let se je Evforbovi duši posrečilo zopet zleteti v človeško telo, in to je bil Pitagor, ki je vso sedemstoletno zgodovino Evforbove duše dobro pomnil. Ko so pa Krotonci modrijani Pitagora ubili, je on postal, po dvakrat sedemstoletnem preseljevanji iz trav v živali in iz živali v trave, zopet človek, najbrže djačok, ali morda celo djakon, o času sv. Cirila in Metodija, kateremu je prepisaval staroslovenske rokopisne prevode; a zdaj je ta djakon — gosp. M. Zato g. M. tako dobro pomni in natanko vé, da „Staroslovenci so predlog v dosledno pisali in izgovarjali vŭ“, to je, prav v taki obliki, kakoršne je zdaj gosp. M. treba.

Mi drugi grešni ljudje pa, ki nismo nikdar bili Pitagori, zajci in bobi, ničesa dobro ne vemo, ampak celo o takih „važnih“ stvaréh, kakoršen je predlog v, sodimo tako, kakor človeški um sploh po nekaterih priznakih bolj ali manj verjetno soditi more. Tako na priliko strokovnjak, s kakoršnim bi se veak narod ponašal, dr. Miklosich „Vergl. lautl.“ str. 71—72. objasnivši, zakaj je treba v staroslovenščini črke ѳ in ѵ za polglase šteti, nadaljuje tako: „diese aussprache verlor sich allmählig, natürlich zuerst im auslande und in leichter aussprechbaren consonantenverbindungen; die zeit, wann dies geschehen ist, lässt sich nicht bestimmen, gewiss ist jedoch, dass zur zeit, als der suprasler codex geschrieben ward — in bestimmten fällen — der dem ѵ eigenthümliche laut sich schon verloren hatte, ein grund für die ansicht, dass zur zeit der entstehung des erwähnten denkmals ѳ am schlusse der wörter bereits stumm war, dürfte sich aus folgender betrachtung ergeben. (Razloge na imenovanih stranéh naj si gosp. M. sam prečita). Na podlagi razlogov dr. Miklosich sklepa tako: „so folgern wir, dass das schliessende ѳ stumm war“. O starosti imenovanega kodeksa pa v predgovoru h kodeksu 1851. l. str. IV. dr. Miklosich govori tako: „Quod ad aetatem codicis nostri attinet, harum rerum peritos confidimus nobis astipulatos esse, contententibus, hunc librum, omnium palaeoslovenicorum in patria linguae slovenicae literis cyrillicis scriptorum longe antiquissimum, adjudicandum esse seculo undecimo.“ Dalje izlaga dr. Miklosich razloge v potrditev svojega mnenja.

Tedaj po besedah učenega jezikoslovca, ki svoje mnenje z razlogi in dovodi podpira, v 11. veku, ko je svet zagledala najstarša cirilska staroslovenska knjiga, ѳ na koncu besedi se uže ni več izgovarjal, bil je nem predlog vѳ uže ni bil več zlog, ampak bil je to, kar je zdaj v ruščini in v slovenščini, goli konsonant.

Ali morda se sklicuje gosp. M. na frižinske kodekse? Prav tako; pogledjmo, koliko vŭ je v njih. Frižinski kodeksi so najstarši iz vseh staroslovenskih pisemnih spominkov in napisani so z latinico, a lastnosti njihove gledé našega vprašanja so take: 1) Nobena beseda, ki se v supraseljskem kodeksu v pisanji končuje z ѳ, a pri izgovarjanji po mnenji dr. Miklosicha z navadnim (trdim) konsonantom, nima v frižinskih kodeksih nikakega vokala na koncu. Oba pisavca frižinskih kodeksov sta naredila proti temu pravilu tri ali štiri pogrške, napisavši enkrat ali dvakrat, ki v pomenu predloga k in dvakrat ze v pomenu predloga s. Dr. Miklosich „Lautl.“ str. 236. govori: „In den freisinger denkmälern werden ѳ und ѵ im auslaute stets vernachlässigt“. Kaj se to pravi: ѳ wird im auslaute stets vernachlässigt? Če so razlogi dr. Miklosicha dovolj tehtni, da smemo na njihovi podlagi sklepati, da je v supraseljskem kodeksu ѳ na koncu besedi nem, tem bolj razumljive so njegove besede gledé frižinskih kodeksov: na koncu takih besedi niso pisali nikakega vokala zato, ker se pri izgovarjanji besedi nikak vokal slišal ni; ko bi se bil izgovarjal kak vokal, bi ga ne bila oba pisavca tako dosledno „stets“ opuščala v vseh treh kodeksih. 2) V frižinskih kodeksih ni velikega razločka med črkama u in v, kakor teh dveh črk pisatelji tistih časov tudi v drugih jezikih niso razločevali. Pisavec frižinske izpovedi piše ztvoril in ztuoril, zvetei marii in zuetei marii, vzem zlodeiem in uzem praudnim; liubo in tuoriv (= tvorju); ali vendar je treba opomniti, da on velikokrat piše u namestu v, prav redko pa v na mestu u. 3) Pisavec frižinske izpovedi je zapisal predlog v dvakrat s črko u: ulsi (= v lži) in u nepraudnei rote (= v krivi prisegi); sicer ga je pa dosledno pisal s črko v: v uzmazii (v tatvini), v zinistue (v nečistosti), v poglagolani (v besedah), vzel, vmoku (= v muko), v uek (v vek). 4) Je naš predlog v frižinski izpovedi zlog vŭ, ali je kaj drugega? Kar je napisano s posamezno črko, naj bo z u ali z v, to očitvidno ni vŭ, ko bi se bil predlog v izgovarjal vŭ, bi ga bil pisavec frižinske izpovedi gotovo pisal ali vu ali pa uu, zakaj s takimi zlogi on ni skop, kakor je vidno iz primerov njegove pisave: vuolu = volu, vueru = veru, vuezlie = vezelie (veselje), milostivui = milostivi, vuez = vez, izpoved = izpoved, iz ueka = iz veka itd. — ali predloga vu — ni ga, niti enega vu ni. 5) Je naš predlog v frižinski izpovedi vokal u ali je konsonant v? V frižinski izpovedi, kakor smo videli v 2. točki, je črka u vokal in konsonant v enaki meri; a črka v je navadno konsonant, včas pa vendar — dasiravno prav redko — tudi vokal. Predlog v, kakor smo videli v 3. točki, je samo dvakrat napisan s črko u, sicer dosledno s črko v; tedaj bolj verjetno je, da je predlog v konsonant, kakor da je vokal; vendar poslednjega, določnega odgovora nam črka v ne daje — al poslednji, določen odgovor nam daje supraseljski kodeks. Ko bi bil naš predlog vokal, bi ga bil pisavec supraseljskega kodeksa pisal s črko: oy, to je u; a on ga je dosledno pisal: by, to je v z nemim jerom.

Tedaj supraseljski vѳ in frižinski v se vzajemno objasnujeta, pričata drug za drugega. Supraseljski pravi Frižinčanu: „ej, brate, ti nisi vokal, za to sem ti jaz porok!“ a Frižinčan odgovarja Supraseljskemu:

„tudi ti, brate, nisi zlog, porok sem ti jaz — midva oba sva uže sivoglava konsonanta!“ Oba pa unisono kričita na vŭ: „ti kojón, ti, malopridni, komaj te je v svoji kabinetni slovničariji spočela fantazija gosp. M., pa se uže hočeš vtepstí v naše častitljive stare knjige! poberi se, od koder si prišel!“

Učeni ruski jezikoslovci so popolnem soglasni z mnenjem dr. Miklosicha. Oni učé, da, kjer v staroslovenščini polglasna črka stoji za elom ali erom, tam se ona izgovarja pred elom ali erom; tedaj polglasa sta prav za prav l in r, a za njima stoječi ъ ali ѣ je uže goli znak trdega ali mehkega izgovarjanja polglasnih konsonantov l in r. Drugače tudi ni razumljivo, zakaj so Staroslovenci v takih slučajih ъ in ѣ pisali za elom in erom, ne pa pred njima. Kadar pa ъ in ѣ stojita med drugimi konsonanti, tedaj se izgovarjata kakor polglasa na tistem mestu, na katerem stojita. Da sta znaka ъ in ѣ uže v tistem času, kateremu se pripisujejo najstareše staroslovenske knjige, opravljala na konci besedi tako službo, kakoršno opravljata zdaj v ruščini, o tem so učeni ruski jezikoslovci tako prepričani, da o tem vprašanji večidel prosto molčé ter staroslovenščino v tej zadevi tako čitajo, kakor ruščino. Glej o tem „etimologijo“ Beljavskega str. 5. §. 3. opomba 2. Znaka ъ na konci staroslovenskih besedi ne izgovarjati Buslajev, kateri najbolj povdarja njegov polglasni pomen v staroslovenščini.

Menim, da razlogi imenovanih učenih jezikoslovcev so dovolj tehtni in verjetni, in da nimamo nikakega razumnega povoda, jih zametavati ter odobravati golo-slovno trditev gospoda M., trditev brez razlogov in dokazov. — Gosp. M. je vzel, kakor svoj ruski, tako tudi svoj staroslovenski predlog vŭ izpod pazduhe, kakor jemlje modri robec, kader se hoče za nos prijeti.

(Dalje prihodnjič.)

Književne novosti.

* *Izveščé o stenografskih tečajih na kralj. velikoj gimnaziji zagrebačkoj obdržavanih u petgodištu 1874/5 do 1878/9.* Priobčio Anton Bezenšek, gimnazijalni učitelj stenografije, urednik „Jugosl. stenografa“ in komorni stenograf.

Na čelu tej knjižici nahajamo zgodovinske črtice o stenografiji, ki nam kažejo, da res ni prav nič novega na svetu, kajti brzopisje, se ve da v drugačnih oblikah, sega v starodavne čase Rimljanov nazaj; trdi se, da je Tiro, rojen 102. leta pred Kristusom, izumil rimski brzopis. Tedaj pred 2000 leti so uže čutili potrebo, besede govornika nagloma devati na papir. Zato se pripoveduje, da je uže Ciceron spretne pisarje učil brzopis. Dandanes veljá Gabelsbergova brzopisna sistema za najboljo med vsemi družimi. Stenografije potreba spoznavala se je čedalje bolj, tako, da res smemo z g. Bezenšekom reči, da je ogromno razširjena med izobraženim svetom vseh naprednih narodov. Dandanes, ko je državnih in deželnih zborov povsod, kamor pogledaš, — ko je shodov učenjakov, shodov društev povsod, katerih obravnave želi svet od besede do besede zvedeti, so živo potrebni tudi taki ljudjé, ki so zmožni na papir devati besede tako hitro, kakor jih govornik govori. Obžalovanju, ki ga gosp. pisatelj izreka o premalo razširjeni in cenjeni stenografiji na Hrvatskem, dodajamo mi svoje, da isto taka je na Slovenskem, zato bilo bi silno potrebno, da bi dijaki srednjih naših šol stenografije se bolj učili ko dozda. Marsikdo bi si mogel dober kos kruha prislužiti, ko bi znal stenografovati, memo tega, da zna dobro „turnati“. Stenografija je višja in koristnejša gimnastika „uma in dlana“ nego so saltomortali turnarjev. — Zgodovinskim tem

črticam dodaja cenjeni pisatelj poročilo o vspehu svojega učiteljstva na zagrebški gimnaziji, ki nam kaže, da se ondašnja mladina čedalje bolj unema za lepo to umetnost — leta 1874/5 je stenografije se učilo 32 gimnazijstov, leta 1878/9 pa uže 65, v 5 letih skupaj 236 — ter za to posebno hvalo izrekuje gimnaz. ravnatelju g. Bradaški in onim profesorjem, ki so dijake opozorovali na korist učenja stenografskega. — Med stenografičnimi knjigami, ki jih je izdal marljivi naš rojak poleg časnika „Stenograf“, priporočamo slovenski naši mladini v prvo berilo njegov „Nauk o stenografiji“, priredjen za hrvatski in slovenski jezik“ (cena 1 gold.), s toplo željo, da bi se bilo tem vrsticam posrečilo, za življenje toliko koristni stenografiji pridobiti mnogo učencev!

* Ne slovenska, ampak nemška knjiga je, o kateri hočemo tukaj govoriti, al na čast slovenski naši domovini in gorenjskim našim korenjakom je pisana, zato zasluži omenjena biti v našem listu, in to je:

„Veldes, als Mittel- und Ausgangspunkt in die nähere und weitere Umgebung für Badebesucher und Touristen. Von P. v. Radics. Laibach. Verlag von J. Mallner, Hotelbesitzer im Bad Veldes 1879.“

S to knjižico, ki nam popisuje najlepši kraj kranjski — Bled s svojo bližnjo in daljo okolico — katerega Prešern po pravici imenuje „podobno raja“, je marljivi pisatelj pl. Radics vstregel stoternim gostom, ki od blizo in daleč vsako leto obiskujejo naš Bled, pa niso dosihmal imeli kažipota v rokah, ki bi jih bil spremljal o potovanji in bi jim razkladal prirodopisne in druge znamenitosti teh okrajin in podajal zgodovinske in arheologične črtice. Zdaj imajo na 9 pôlah vse to v tej knjižici, ki ni navaden suhoparen „Führer“, ampak popis je poln življenja o krajih, ki jih radovedni popotnik obhodi. Poglejmo jo po tem občnem uvodu malo bolj na drobno, da vidimo, kaj obsega. — Začenja se knjižica z zgodovinskimi črticami našega Gorenjskega. Za njimi sledí popis Bleškega jezera, središča tukajšnje naravne lepote, in vsega, kar je okoli njega in se ž njim stika. Potem se kažejo gostom vsi zanimivi kraji, pripravi za peš-izlete bližnje in oddaljene (na vse gorenjske planine), pa tudi taki, kamor je, kakor v Polič, Savo, Radoljico itd. vozá treba. Na poti k bohinjskemu jezeru tudi ni prezrl naših 10 sirarij, ki uže daleč po svetu pošiljajo dobri „bohinjski sir“. Konečno je popisana pot na našega velikana — Triglava. — V dokladi se nabaja tarifa vožnine na vozovih in čolnih. Kakor slišimo, je gosp. pl. Radics, predno se je vsedel k spisu te knjižice, z gosp. Mallnerjem sam obhodil in obvozil mnogo krajev, ki nam jih v popisu živo pred oči stavlja. Priporočaje knjigo, ki se neki le pri založniku g. Mallnerju v Bledu po 1 gold. dobiva, vsacemu, kogar zanimajo krasni naši gorenjski kraji in ki ume jezik nemški, izrekamo le željo, naj bi enako knjigo kmalu dobili tudi v slovenskem jeziku za naše ljudi in druge Slovane, ki pridejo v Bled in bi jo raji čitali v slovenskem jeziku kakor v nemškem.

Mnogovrstne novice.

* V plajščih so letos o sv. Jakobu kmetje kosili rž v okolici Würzburga na Nemškem. Okoli Proselsheima, Seligenstadta, Vogelsburga itd. pa so tudi v plajščih orali kmetje svoje njive o tem času. — Tako vreme vsake baže imamo letos poleti!

* *Graška vagonška fabrika* je lani delničarjem pravila, da je vse 3½ milijona vredno. Sedaj je napravila krido in fabrika se je prodala za ½ milijona, tedaj so

* *Novo postavo za čebelarstvo so dobili na Goriškem, ki jo je sklenil lanski deželni zbor in cesar potrdil 18. junija t. l.* Deželni zbor goriški je nasproti mnogim ugovorom posebno iz vrste vinorejcev, ki trdijo, da so grozdju čebele na škodo, sklenil to postavo, katera davek naklada čebelam, ki se iz tujega kraja pripeljejo v kraje na pašo, kjer ajda cvetè. Ministerstvo kmetijstva je bilo v nekaki zadregi z odobrenjem te postave, ker poprašana družba kmetijska dunajska je tudi rekla, da čebele niso celó brez škode grozdju, če so ga poprej ose ali tiči napikali. Vendar je naposled cesarju predložilo to postavo v potrjenje.

* *20.000 gold. podpore za razne potrebščine kmetijskega gospodarstva na Havatskem in v Slavoniji je deželni zbor zagrebški dovolil za letošnje leto.* Pač lepa podpora! Gospodarsko društvo zagrebško bode to svoto obrnilo za take razdelke kmetijstva, kateri za napredek najbolj pripomoči potrebujejo. Med temi stoji v prvi vrsti pospeh živinoreje. Radostni čitamo v „Gosp. listu“, da zagrebško gospodarsko društvo namerava tisto pot o tej zadevi nastopiti, ki jo je nastopila družba kmetijska kranjska s tem, da je provzročila deželno postavo, po kateri si morajo občine dobrih plemenskih bikov, za vsakih 100 krav vsaj enega bika omisliti.

* *Plesnjivec grozdja — „oidium Tukheri“ na Havatskem žuga letos tudi mnogim ondašnjim vinogradom, posebno v okolici Sveto-Ivanski in Prekrižja poleg Zagreba tako, da je izgled na obilno trgategv znatno padel.* Zato je deželna vlada izdala nauk, kako naj se trte obranijo te kužne nadloge s pomočjo žvepljenja, ki je edina pa po vse gotova pomoč, katera se je uže večkrat z velikim vspehom potrdila v primorskih vinogradih. — Tudi na Štajarskem se je ta kužna bolezen na več krajih prikazala.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — η.

(Dalje.)

Vendar tukaj je še drugo vprašanje. Čemu je napisal gosp. M. tako dolgo goloslovno basen o svojem izmišljenem predlogu v ū? Na tak predlog on iz začetka še mislil ni; v svojem prvem ukazu o pravopisju je on le trdil, da predlog v je vokal u. Hic Rhodus, hic salta! To bi moral gosp. M. dokazati, kar je začel dokazovati, ako hoče, da bi ga spoštovali kot jezikoslovca, a ne skakati nazaj in naprej, na desno in na levo, ne vedoč, kaj in kako. V štev. 66. in 67. „Slov. Nar.“ res da naredil je gosp. M. še poslednjo slabo skušnjo dokazati, da „s predlogama v in u ni tako velikanske razlike“. S tem namenom je on nekatere iz svojih primerov, tebi nič, meni nič, kar naravnost pokazil, *) druge si je pa sam izmislil in sicer mnogo

*) Tako na pr. citira gosp. M.: „ulivatj vino v vedro“. To se prav nič ne pravi in jaz tako nisem pisal. Na drugem mestu citira gospod M.: „Pervi korak k uzajemnosti so storili... da so upeljali“. To se tudi prav nič ne pravi in tako tudi nisem jaz pisal. Ali gospodu M. je prav vse eno „bašibozukovati“, kakor on „napredno“ omikano govori: u ali v; zakaj med raznimi besedami z v je on napisal „legijon“ u, kjer je treba v pisati; na pr. uvedba = Entführung, a on je hotel reči „Einführung“; ugovarjati = bereden, a on je hotel reči „widersprechen“; uprašanje, po tem pa spet: vprašaj, kakor se mu zljubi; uzburjen, upletati, uzgled itd. itd. ne pomeni prav nič. Pri tem pa gosp. M. toži, da se mu

takih, kakoršnih nikdo ne govori; dalje on obrača in suče stvar tako, kakor da bi se moral vsak glagol skladati z vsakim predlogom in kakor da bi vsi narodi gledali na vsako stvarico s taistega stališča, ter sklepa nazadnje tako, da bi se ga prepirljivec Dionizodor sramoval. Mačka je kosmata, miš je kosmata: miš je tedaj mačka — to je vsa filozofija gospoda M. *)

Predlogi kažejo vzajemne razmere predmetov: predlog v kaže, da se predmet dviga v notranjost drugega predmeta, ali pa, da predmet prebiva v notranjosti drugega predmeta; a predlog u kaže, da predmet prebiva poleg drugega predmeta, ali pa, da predmet je v posesti drugega predmeta. Tega pomena predlogov ne bodo zofizmi gospoda M. niti za las spremenili.

Gosp. M. je menda sam čutil, da s zofizmi se daleč ne pride, zato je kmalu začel stvar drugače sukati. Od Čehov si je izposodil zlog, od reformatorjev apostrof, od Dalmatina posebej pustov „cof“, poljski žid mu je prinesel angleško kramo, vso to robo pa je vsul g. M. s hrvatskim u in našim v vred v svoj jezikovar ter je stresel pisker, kakor Kalhaut urno z rokovi žrebji. Na veliko nevoljo gospoda M. prvi je skočil iz njegovega piskra „spak v“. Proč ž njim, s tem „nesrečnim v, s to pokveko, s to krivo obliko, s to lupino brez jedra, s tem spakom, s tem modernim znamenjem našega zaostatka, našega nazadstva!“ **) Tako se je razsrdil gosp. M. na tega predrzneža, in vsak bi si mislil, da bo zgrabil g. M. tega „spaka“ za pete ter ga bo treščil s svojega Olimpa, kakor Hera spačeno pokveko Hefajsta. Vendar — ne — temuč nezmotljiva premodrost gospoda M. je srd potolažila ter je rekla: „Najbolje storimo, če tega spaka, to moderno znamenje našega zaostatka, našega nazadstva pesnikom prepustimo, privoščimo jim to licenco, kedar so s kakim zlogom v zadregi.“ ***) Ako je predlog v „pokveka, kriva oblika, lupina brez jedra, spak, moderno znamenje našega zaostatka in našega nazadstva“, tako da zavoljo „napredka“ ga moremo iz proze iztrebiti, zakaj bi ga smeli pesniki upotrebljati? Kakošen pojem ima gosp. M. o pesnikih? So li pesniki zato na svetu, da bi nam jezik pačili in da bi „zaostatek in nazadstvo“ podpirali in širili? Zakaj Nemci svoje študente na slikah izobražujejo s Schillerjem v rokah? Zakaj mora ruski gimnazijalec, če hoče prejeti spričalo zrelosti, imeti Puškina ne samo v rokah, temuč posebno v glavi? Zakaj? na ta vprašanja je uže Horacij odgovoril: „Os tenerum pueri balbumque poeta figurat.“ To Horacijevo pravilo se prak-

tujci posmehujejo. Kako se mu ne bodo posmehovali, kadar po lastnem priznanji tako „bašibozukuje u in v“? Gosp. M. se tako godí zato, ker po nemški misli, kakor tudi sam pripoveduje, kadar hoče kaj po slovenski zapisati, in pa zato, ker ne vé, da „trdne jezikoznanske podlage si ne more pridobiti“ samo s tem, da kako stranico Dalmatina prečita, kadar mu je treba apostrofa k vokalu u. Če hoče gosp. M. znati, kdaj se piše v, in kdaj u, mora znati pomen teh predlogov; in sploh pravilno slovenski pisati bo znal še le takrat, kadar se bo temeljito navadil staroslovenščine ali pa vsaj ruščine — „po nemški misliti“ — to ni podlaga slovenskemu pravopisju; tudi misliti je treba po slovenski.

*) Če se hoče gosp. M. prepričati, kako pusti so njegovi zofizmi, naj si pretolmači na svoj hrvatsko-slovenski jezik to-le: „Der Blasebalg sprang vor zu starker Spannung auf, — die reife Bohnenhülse sprang an der Sonne auf — der Herr M. sprang vor Schrecken auf“.

**) Glej spis gosp. M.: „U bodemo pisali namestu v“ štev. 77. „Slov. Nar.“ str. 2.

***) Glej spise gospoda M. v „Slov. Nar.“ štev. 70. in v „Nov.“ laskega leta list 32.

tikuje pri vseh omikanih in po omiki hrepenečih narodih. Pesnik prvi in pesnik posebno uči mladino govoriti pravilni, polni, prekrasni jezik. V tej zadevi so ruski pesniki posebno posnemanja vredni. Ko rusko poemo deklamuješ, sliši poslušavec jezik blagozvučen, jezik s polnimi in pravilnimi oblikami, govor izboren, izjaščen in vzvišen. Med našimi pesniki so tudi vse hvale vredni oni, ki po polnoti oblik, po izbornosti in čistosti jezika, po izvrstni in dovršeni tehniki v eni vrsti stojé s prvimi ruskimi poeti. Ali nahajajo se tudi taki, ki menijo, da spisek je uže poema, ako so le vrstice iz urezanih, spačenih, z apostrofi „našpikanih“ besedi, z rimami skovane. Ko tako kompilacijo slišiš deklamovati, ne veš, je to jezik kakega „mežnarja“ ali kake stare pešterne, ki nikdar šole ni znotraj videla. Horacij od pesnika ne terja kovanja vrstic iz spačenih besedi in iz oblik, ki se ustam omikanih stanov naroda ne prilgajo; on terja od pesnika vse kaj družega:

„Ingenium cui sit, cui mens diviniior atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.“

Oblike naj pesnik upotrebuje take, kakoršne se v prozi odobrujejo. Od gospoda M. se tedaj pevske umetnosti in pevskega okusa ne bomo učili, tem manj, ker tudi na tisto licenco, to je, na tisto pevsko samovoljnost, kakoršno gosp. M. našim pesnikom priporoča, meri obsodba Horacijeva: „Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus“.

Književne novosti.

* *Rad jugoslavenske akademije znanosti in umjetnosti. Knjiga XLVIII. U Zagrebu 1879.*

V tej knjigi opisuje Lj. Vukotinović „Fauno leptirah u okolišu zagrebačkom“, — prof. M. Valjavec nadaljuje „prinos k naglasu u slovenštini“, — L. Zima razklada „načrt naše narodne metrike obzirom na stihove drugih naroda a osobito Slavena“, — in Fr. Rački „izpravak k razpravi: Podmetnute, sumnjive i preradjene listine hrvatske do 12. veka“. — Med „izvodi iz zapisnikov jugoslavenske akademije“ nahajamo marsikaj zanimivega. Tako so vršile se v eni seji razprave o nagradah, ki naj se stalno odmerijo pisateljem za njihove spise v akademijem „Radu“; obveljal je sklep, da se članom akademijem za tiskano pôlo daje brez izjeme 40 for., ne članom pa 30 for. nagrade; v „Starinah“ so se nagrade odločile po 25 in 20 for. — Da akademija ne zabrede v finančne zadrege, ukrenilo se je, da — ko bi akademija za leto 1879. ne dobila 1000 for. podpore iz deželne blagajnice — izostane tisek kake take knjige, ki bi utegnila 1000 for. stati. — Za leto 1879., 1880. in 1881. sta bila izbrana za prvega tajnika dr. B. Šulek, za družega dr. P. Matković, uni s 13, ta z 8 glasovi izmed 14 odbornikov, ki so glasovali. — V seji 23. decembra leta 1878. čital se je dopis preuzvišenega biskupa Strossmayera, v katerem mecên jugoslavenski zagotavlja akademiji vsako leto, ko se „Rječnik (slovar) jezika hrvatsko-srbskega“ tiskati začne in dokler ni tisek dovršen, 1000 for. podpore darovati za tisek slovarja, ki ga po primeri najizvrstnejega nemškega rečnika Grimovega spisuje slavni dr. Gj. Daničić. Prevzvišeni biškop pravi v tem pismu, da „monumentalno tako delo zasluđuje, da ga ves narod po vsi svoji moči podpira in da tudi bi rad še viši donesek žrtvoval, ako ne bi imel dva velika dela dovršiti in sicer prvo: stolno cerkev v Djakovu, in drugo: seminšče male djece.“ — Ni nam treba dostavljati, da je bilo biskupovo pismo od akademikov navdušeno sprejeto in zato donijo slava-klici pokrovitelju akademije po vsi jugoslavenski zemlji.

Spominjamo se pri tej priliki, ko govorimo o slovarju hrv.-srbskem, in da njega tisek biskup djakovaški tako blagodušno podpira, da tudi mi Slovenci uže predolga leta pričakujemo, da nam pride slovar slovenski na dan, za katerega tisek je naložil naš mecên slovenski knezo-biskup Anton Alojzij Wolf veliko svoto, ki je v roci sedanjega gospoda knezoškofa dr. Pogačarja, da toliko nam potrebni slovar slovensko-nemški zagleda beli dan.

Naj veljajo te male vrstice prečastitemu gospodu knezoškofu dr. Pogačarju za javno peticijo, da se ne odlašajo še dalje potrebne priprave, da dobimo, kar je namenil knezoškof Anton Alojzij „seinensehnlichst harrenden Landsleuten“.

* *Slavček*, zbirka šolskih pesmi. Vglasbil Anton Nedved, c. k. učitelj godbe v Ljubljani.

To je naslov 3 ličnim zvezkom naši šolski mladini primernih pesmi; za njihovo vrednost je ime izdatelja porok. Cena 1. in 2. zvezku je 20 kr., 3. pa 30 kr.

Zabavno berilo.

Vraže starih in novih časov o številkah.

„Številka je bistvo stvari“. Tako je trdil starogrški modrijan Pitagora. In res! še dandanes je mnogo ljudi, ki verjamejo vražnim številkam, kakor da bi številke res bile bistvo stvari.

Naj omenimo nekoliko tacih vraž.

Nek pomen se pripisuje številki 3 in pa številki 9, to je $3 \times 3 = 9$, kar se tiče tako imenovanih zdravil skrivne moči. Tako imajo tu in tam vražo, da se mrzlica ne prime človeka, če s klasja cveteče rži, katero prvokrat spomladi na polji vidi, cvét osmuče in sne. — Če ga glava boli, si nit okoli glave 3krat ovije in jo potem kot voz na drvo obesi. — Čarodelne besede, ki se pri takih prilikah memrajo, se vselej 3krat ali 9krat ponavljajo. — Čarodelne napise, če hoče bolnik, da mu pomagajo, nosi pri bolezni 3 tedne na golem životu. — 3 križi, na vrata v hlevu napisani, varujejo živino čarovnic (copernic). — S 3krat tremi zeliši se mora juha kuhati in veliki četrtak povžiti, če hoče, da je srečen celo leto.

Zraven številke 3 ali 9 imate tudi številki 7 in 70 veliko vražo moč. Copernice se morajo 3krat 7 let učiti, predno jim hudič spričalo dá, da znajo coprati. — Na Tirolskem je sém ter tjé še dandanes navada, izžigati copernice, kar se godí o noči Walpurgini, zažgó se v ta namen butarce iz brinjevega lesa, rožmarina, brinja in trobelike, pa navežejo na kole, in s temi koli v roci kadijo hiše in vasi tako, da 7krat letijo okoli njih. — Kravi, ko je oteletila, se mora po vraži na Lauenburškem 7 sort železa v tako vodó dejati, s katero jo prvokrat napajajo. — Mlado sadno drevó delajo na Hesenskem s tem rodovitno, da, ko prvokrat jabelka ali hruške rodi, jih otrok odtrga, ki ni še 7 let star; če je prva jabelka ali hruške tat vkradel, ne bo drevó 7 let nič rodilo. — Na Sležkem in Bavarskem zadeneš v loteriji le takrat, če ti je otrok pod 7 leti številke izbral. — Prejo za take rjuhe, s katerimi žito sejejo, mora v Vestfalnu izpresti dekle, katero ni še 7 let staro. — V Wuterav-u se dečku lasje ne smejo pred 7. letom striči, sicer ostane zmerom babjek brez korajže. — Tirolke ne pustijo nobenega petelina do 7. leta živega, češ, potem jajce leže, iz katerega bi se lintvern rodil. — Na Pomorskem velikonočna voda pomaga pri 77 različnih vročinskih boleznih.

Tako moremo tudi slovenske „Gameljne“ razložiti. Sploh so to večji, kot navadni, sedanji grobovi, njih večina je pa zelo obsežna, in se na polju, travnikih ali gozdih vidijo kakor grički okroglaste podobe. Kranjska dežela je tacih „grobov“ zelo bogata. Že Valvazor pripoveduje o 300 ajdovskih grobovih na planini Bevšica na Gorenjskem, potem krog Vač, Brda in Podpeči, tudi Notranjsko jih ima pri Silentaborju, Knježaku, Trnovem, Oblokah itd., se posebno veliko pa Dolenjsko.

Znane so gomile blizo Št. Vida pri Zatičini, kjer je bila rimska vojaška postaja „ad acervos“, „acervone“ (= gromada, skupaj znešeni grobi), krog Zužemberka, Trebnja, na Belokranjskem pri Podzemelju, krog Šentjerneja, Št. Ruperta, Šmarjete, Kostanjevice in okolo Radeč. Blizo Šmarjete se je pod vodstvom gosp. Šalca odkopalo več gomil (tumulus), samo na zapadni strani Višnjivraha se jih je pokazalo 32, sicer še pri (šmarjetskih) Toplicah, Zalovcah in za Klevevškim gradom. V 7 popolno odkopanih grobovih so se našle zelo zanimive reči iz kamna, bronca in železa, — človeškega okostja, kakor prej na Vačah, pa niso našli. Zlato se nahaja kot lepoticje na raznih orodjih, lončeni in stekleni biseri, poslednji višnjevkasti in zelenkasti, jantarjeve vratne verižice; iz bronca zapestnice, igle, pasovi, sulične špice; sekirica iz serpentina, kremenast nožek; sulice, krivi noži in bodalo iz železa. Enake reči so se našle tudi po drugih gomilah. Vse kaže za veliko starost, predrimsko dobo, tedaj čez 1800 let; lično delo pa priča, da je tam moralo prebivati dokaj omikano ljudstvo, katero hoté nekateri za Tuske ali Feničane spoznati, akoravno je nek učenjak trdil, da Feničani iz srednjega morja ven v severno Evropo po jantar hodili niso, ker so ga namreč bližje imeli na Laškem. Povdarjalo se je, da kjer se nahaja ime Šmarjeta, se sme z gotovostjo smatrati to za prazgodovinsko ali saj rimsko najdbo, kar učeni benediktinec dr. Neumann s tem razlaga, da sme iz svojih arheologičnih studij z gotovostjo sklepati, da cerkve sv. Marjete, sv. Jurija in sv. Mihele stojé na tleh prvega pokristijanjenja dotičnih prebivalcev. Ti svetniki se nam predstavljajo v boji z drakonom, katerega mečejo v brezdno, tedaj znamenjujejo — zmago krščanstva nad poganstvom. Zato so si jih ravno v takih krajih radi izvolili za patrone.

Potem čita prof. Gurlitt iz Gradca svoj sestavek: „o lončenih posodah in razvoji njih ornamentike“. — Ta spis se kolikor toliko ozira ravno na razne izkopanine po mnogoterih gomilah ter jih od te zanimive strani pojasnuje. On trdi, da se ozaljšava vrčev in lončenih posod sploh ne naslanja na prirodne predmete, ampak na zglede, vzete iz tkanine ali pa veznine. Nekdanje ljudstvo, ki je, na pr., prebivalo na stavbah na koléh in se posluževalo takih posod, moralo je se ve da uže poznati tkanje. Iz ornamentike (lepoticja) na posodah kacega ljudstva sme se sklepati na način tkanja in deloma na obliko se posebno ženskih oblačil, ker ženska oblačila navadno kažejo več zaljšave, kakor moška. Gurlitt imenuje to „tekstilno ornamentiko“ ter omeni faktum, da ljudstva, ki le posnemajo prirodne (natorne) predmete, niso sposobna za umetniško napredovanje.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

(Dalje.)

Iz vse one zmesi, ki jo gosp. M. za predlog v Slovencem v svojem jezikovaru vari, je vidno, da on niti

etimologije niti izgovarjanja predlogov ne zna. Po razlaganji učenih ruskih jezikoslovcev v dozdgodovinski slavjanski dobi predlogi **k**, **s**, **v** so imeli nosne končnice ter so se izgovarjali **kon**, **son**, **von** (primeri gr. *σύν*, *έν*, lat. *cum*, *in*). Ostanki teh oblik se še nahajajo v staroslovenščini zgodovinske dobe, na pr. **sonvražnik**, **sonsed**, **vontrj**, **vontek**, kjer se je tudi v novoslovenščini **so** in **vo** še ohranil: **sovražnik**, **sosed**, **vnotr** (noter), **votek** (ali **votka**).

To potrjuje tudi dr. Miklosich. Ali dr. Miklosich „Lautl.“ str. 379. tudi po pravici govori: „die in nie ruhender fortbildung begriffene sprache lässt manchen im altslov. noch erhaltenen starken vokal zu **ѣ** und **ѥ** herabsinken, und in der zukunft wird noch mancher bisher verschont gebliebene starke vokal dasselbe schicksal erfahren“. Tukaj je dr. Miklosich kratko in dobro narisal zgodovino razvitja ne le slavjano-ruskega, temuč vseh indoevropskih jezikov iz globoke starosti do današnjega dne. Ker pa oblike „der in nie ruhender fortbildung begriffenen sprachen“ svoje glasne končnice čezdalje bolj izgubljujejo, in vsled tega nastajajo slučajni neblagoglasja, zato si je narodno čutje lepoglasja preskrbelo druge pripomočke k blagozvučju. Taki pripomočki so *assimilatio*, *dissimilatio*, *evfonični vokali* in *konsonanti*. Tako nam objasnuje z ene strani etimologija, z druge strani *evfonijska* vse oblike, kakoršne koli so v zgodovinski dobi prejeli predlogi **kon**, **son**, **von**. V rusščini, to je, v najbolj krepkem, najbolj polnoglasnem in najbolj samostojnem, ali, kakor Rusi pravijo, „samobitnem“ — med vsemi slovanskimi jeziki so se glasne končnice predlogov **kon**, **son**, **von** v nepomnivi starodavnosti popolnoma zbrusile, tako, da ti predlogi so goli konsonanti **k**, **s**, **v**, ki se tudi ne *assimilujejo* in ne *dissimilujejo*, kakor ruskemu jeziku sploh to sredstvo ni lastno. Rusi govore: **s materju**, **s otcom**, kakor **s sestroju**, **s tovariščem**. Iz ravno tistih dozdgodovinskih časov si je narodni izgovor, čutljiv za lepoglasje, ohranil *evfonične* polne oblike **ko**, **so**, **vo**, ki jih pa blagoglasje veliko bolj redko terja, kakor gosp. M. trdi. Rusi ne govore: **vo vodu**, **v vodenije**, temuč vselej: **v vodu**, **v vině**, **v vodenije**; v pred **v** ima še le na tretjem mestu *evfonično* obliko: „**vo v vodeniji**“ (in der Einleitung).

Drugače je ta stvar v slovenščini. Slovenski narod govori: **s teto**, **z očetom**, **sě starim očetom**, **k teti**, **k očetu**, **k staremu očetu**, **h kovaču**, **h krojaču**. Metelko je sicer tudi predlogom **k**, **s**, **v** dal polglas; ali slovenski narod ne govori: **sě teto**, **sě očetom**, **kě očetu**, **kě kovaču**, **vě hiši**. Ta Metelkova pomota je edino, kar je gosp. M. v njegovi slovnici dobrega našel, sicer ga pa grdo graja. Po mojem mnenju je Metelko gora, katere vrha gosp. M. še dolgo ne bo videl. Ako smemo še kaj reči o Metelkotu, tedaj ga moramo le hvaliti, kakor o drugih zadevah, tako tudi zato, ker je posebno kranjsko-slovensko narečje „*kultiviral*“. V tej zadevi, namreč, katero narečje kacega naroda se ima *kultivirati*, ima slovniciar tako dolžnost, kakoršno ima pesnik in pisatelj sploh. Kaj bi na pr. Nemci rekli takemu kritiku, ki bi grajal Schillerja zato, ker je *kultiviral* „die neu-hochdeutsche sprache“, ne pa *podnarečja* kacega konca Nemčije, kjer na pr. govore: „O jüeter Gott, ene jüet jepratene Gans is ene jüete Gabe dener Jüete!“ dasiravno s tistega konca železni kancler vlada ves nemški „Vaterland“? Kaj bi Rusi rekli takemu kritiku, ki bi grajal Gogolja zato, ker je *kultiviral* velikorusko narečje, dasiravno je bil po rodu Malorus?

Največa napaka pri nas Slovencih je ta, da vsak mojster-skaza terja, da bi vsi *kultivirali* jezik njegove vasi. Kranjsko je središče in sredotočje Slovenije,

kranjsko narečje je sploh najčistejše med slovenskimi narečji, kranjska dežela je rodila največ in največe slovenske pisatelje. Najbolj pametno je tedaj, da mi Slovenci kultiviramo prav kranjsko slovensko narečje ter v književni jezik iz slovenskih podnarečij sprejmljemo le tisto, česar kranjska slovenščina nima.

Pa vrnimo se k predlogom. Konsonantni predlog supraseljskega in frižinskega kodeksa v je postal s časom pri Srbohrvatih u; o Slovencih gledé tega predloga gosp. M. stvar tako meša, kakor vsak, kdor sam vé, da njegova trditev nima resnične podlage; on zdaj trdi, da ves slovenski narod predlog v izgovarja po srbohrvatski kakor u, zdaj da „štajarski Slovenci, prevzeti nemškega upliva, v izgovarjajo, kakor trdi f“; a v svojem poslednjem spisu je gosp. M. vendar priznal, da Gorenci ta predlog izgovarjajo konsonantno. To tudi drugače biti ne more: kjer sta dva ekstrema, tam mora biti tudi sreda med ekstrimi. A ne samo Gorenci v prav izgovarjajo, ampak so tudi še drugi taki kraji na Slovenskem, če se niso v poslednjih letih ohrvatili. Dobro še pomnim, kakor da bi se danes godilo, kako so me mati učili križ delati: „V jimeni Boga Očeta itd.“ Navadno se tedaj predlog v po slovenski izgovarja konsonantno, a evfonično, pred več trdimi konsonanti, kakor kratki u, nikoli pa ne kakor vé ali vü. Tudi to sem omenil uže v prvem odgovoru gospodu M. v „jez. razgovoru“.

V slovenščini imamo tedaj za predlog k dve, za predlog s tri oblike: obliki k in s se opirata na etimologijo; h, z, se so evfonične oblike. Kakor slovenski, tako imajo tudi drugi jeziki členice in besede z navadnimi in z evfoničnimi oblikami, na pr. gršk.: *σισι, σισιν, εν, ενι; ον, ονν, ονν, οννι, οννι*; lat. e, ex; a, ab, abs i. t. d. Gosp. M. se vé da bo rekel, da to ni dosledno, da bi predloga k in s imela različne oblike za navadno in za evfonično izgovarjanje taisto obliko. Na to mu moram odgovoriti, da nedoslednega v spisih „naprednih“ jezikoslovcev se nahaja mnogo, oni pišejo zdaj: s strankami, zdaj: s strankami; z njim, ž njim in s njim; h kandidatu in k kandidatu. V „Meilenstiefel-artikelnu“ gospoda M. se celó najnaprednejša oblika „nij“ suče, kakor petelin na strehi, zdaj kaže na sever, zdaj na jug, zdaj: „ruski predlog v ni konsonant“, zdaj: „ali nij ta razlika kozja dlaka“. Gosp. M. ni v stanu celó stavka dosledno končati, ako se taista oblika v njem ponavlja; na pr. v št. 81. „Slov. Nar.“ on piše tako-le: „Srbsko slovstvo se ni razvijalo, narod jezika nij razumel, ker so z rusko slovnico zabredli na pota, koder narod nij mogel..... ni li ta okolnost zadostni dokaz“.

Ker se „napredni“ gosp. M. ne vé kam dejati z oblikami uže vpeljanimi, kdo mu bo delal še večje zadrege in stiske v pravopisji z vpeljavanjem novih oblik, čisto nepotrebnih oblik? Vsak otrok na Slovenskem, dokler mu „naprednjaštvo“ ni jezika pokvarilo, zna predlog v prav izgovarjati, kakor tudi na pr. r, ki je v slovenščini tudi konsonant in vokal. Ali morda želi g. M. tudi za vokal r novo obliko vpeljati? Njegova slovnničarija se vé da to terja, zakaj po njegovih besedah: „vokal in konsonant pisati z eno in isto črko, to pač ne gre“. Ko bi imele jeremijade gospoda M. kaj v sebi, bi morali vsi narodi prekucniti svoje pravopisje, zakaj v vseh evropskih jezikih se kaj takega nahaja, na pr. Italijanu je črka „g“ ž in g, črka „c“ je k in č; Rimljanu je črka „t“ bila t in c, črka „c“ k in e, črka „i“ vokal i in konsonant j, črka „u“ vokal u in konsonant v; in vendar se je italijanska in latinska literatura razvila do najviše popolnosti, je zgledna ter služi drugim narodom kot sredstvo k omiki. Tak uspeh so Italijanji in Rimljanji dosegli zato, ker niso imeli

noroglavih sanjačev, ki bi bili pisateljem izdajali bedaste „dekreta“ o pravopisji; pač pa so imeli umne in marljive pisatelje, ki se niso spodtikali ob oblike, marveč trudili so se z uspehom na polji slovstva.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Rusije 3. avg. —η. (Konec.) Sporočila o letini nam delajo čedalje več veselja. Se vé, da med radostnimi sporočili so tudi žalostna; v nekaterih krajih je letino vzela suša, v drugih moča, v nekaterih jo je pobila toča, v drugih so jo pojedle kobilice. Vendar tudi na jugu je letina sploh prav dobra. Na pr. iz Berdjanska pišejo v „Tavričeske Vedomosti“: „V našem kraju smo, slava Bogu, ozimino, pšenico in ječmen uže spravili pod streho; letina je blagoslovljena, po 15 četvrti z desetine. Vse se raduje zavoljo tako blagoslovljene letine. Pri tem pa tudi žitu cena ne pada, ker je veliko kupcev iz tujih dežel, ki nam hité čistiti žitnice od starega žita po dobri ceni, do 14 rubljev za četrt.“ Iz Libave pa smo čitali v „Birževem Ukazatelju“ sledeči dopis: „Preteklo leto je priplavalo v Libavsko luko ravno tisoč tujih ladij po žito. Ker jih je bilo letos uže do konca junija 992, tedaj menimo, da do konca leta jih bo čez dve tisoči. Nadejamo se, da bo izvoznja letos prav obilna, ker letina za granico je večidel le srednja, a iz naših notranjih gubernij prejmljemo večidel prav radostna sporočila o letini.“

Za kratek čas in smeh naj postrežem častitim čitateljem še z „Goloso“ piščo. „Golos“ je prejel sledeči telegram: „Iz Varšave 12. (24.) julija. Iz Voločiska sporočajo, da je včeraj prišel iz Avstrije vagon s pšenico, v kateri je vse mrgolelo žitnih hroščev. Vagon s tovorom so tekoma poslali nazaj v Avstrijo.“ — Kaj je to? Kdo je kedaj slišal, da bi iz Avstrije vozili žito v Rusijo? Je morda hotela Avstrija poslati svoje hrošče na pomoč našim kobilicam? ali je hotel „Golos“ pokazati, da je pravičen, da zna lagati na vse strani, kakor se poštenemu liberalcu spodobi? Morda so njegovi Varšavsko-avstrijski hrošči bratje njegove Harkovsko-Caricinske kuge.

Srbov naš filolog gosp. M. ni spreobrnil ne poboljšal; oni se vedno bolj in bolj pečajo z „rusko slovnico“, kakor čitamo v dopisu „Moskovskih Vedomosti“ iz Srbije: „V Belgradu pripravljaja profesor bogoslovja, Svetoz. Nikotič za tisek rusko-srbski slovar z gramatiko. Naročnina na ta slovar je uže razpisana. Na svitlo pride slovar v 3 vezkih. Profesor Nikotič v objavljeni izdanja svojega truda govori tako-le: „V naših (srbskih) šolah se mnogo pečamo z ruskim jezikom; al da naša marljivost in učenje prinese našemu slovstvu več koristi, treba nam je vseh pripomočkov, da se temeljito navadimo ruskega jezika in slovstva. Treba nam je temeljito sestavljenega ruskega slovarja.“

Celó Albance je osenčila ideja, ki bo v nedaljni bodočnosti mesó postala. Iz Plovdina pišejo tudi v „Moskovske Vedomosti“: „Albanec Konstantin Kristoforid je izdal gramatiko in slovar albanskega jezika; prestavil je na albanski jezik sv. pismo, napisal je splošno zgodovino, kakor tudi zgodovino albanskega naroda. Vse te knjige je on izdal za severne Albance z latinskimi, za južne pa z grškimi črkami. Al prepričal se je, da niti latinske, niti grške črke se ne vjemajo s fonetičnimi lastnostmi albanskega jezika. Zato on in njegovi tovarišči pripravljajo zdaj tukaj v Plovdinu novo izdanje vseh imenovanih knjig — s cirilskimi pismenkami.“

da ostane pri tem, da se škoda po ognji, vodi, toči ali kaki drugi vremenski uimi c. k. gospóski zadnji čas naznani o treh dnevih. — Zato pozor, kmetovalci, da ne zamudite časa!

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

(Dalje.)

Ukazov o pravopisji, kakoršne izdaja g. M., Slovencem sploh ni treba, vsaj se take stvari tudi pri drugih narodih ne nahajajo. V tej zadevi so tudi Rusi posnemanja vredni. Omenil sem uže v „jezikoslovnem razgovoru“, da do Lomonosovske dôbe Rusi niso imeli narodnega slovstva, ampak neko zmes iz staroslovenščine in ruščine. Lomonosov in Karamzin sta vpeljala čisti narodni jezik v literaturo. Imela sta iz začetka mnogo nasprotnikov, ki so se potezali za mrtvo staroslovenščino; posebno vnet starinar je bil neki Šiškov, ne prazna glava, ampak mož duhovit, učen, omikan in tudi znamenit, bil je celó minister „narodnega prosveščenja“. Ali vse to ni nič pomagalo; narodna stvar, ki jo je Lomonosov sprožil, in ki jo je potem Karamzin krepko podpiral in marljivo obdelaval, je zmogla. Česar ona dva nista mogla dognati, to je dovršil Puškin. O teh treh delavcih na polji ruskega slovstva govori Buslajev tako: „Lomonosov je prvi pokazal z ene strani bistveni razloček med ruskim in cerkvenoslavjanskim jezikom, z druge strani vzajemne razmere teh jezikov. Karamzin je zedinil književni jezik z jezikom omikanih ruskih stanov svoje dobe. Puškin je dovršil delo Lomonosova in Karamzina ter vdahnil dušo književnemu jeziku, vpeljavši vanj prostonarodne oblike.“ Tako je Buslajev opisal glavne točke delavnosti imenovanih treh velikih pisateljev. Kar so storili Lomonosov, Karamzin in Puškin na Ruskem, to je vsakemu zmožnemu pisatelju svobodno delati tudi na Slovenskem. To je vsem razumljivo, da, če kdo iz naših izvrstnih pisateljev, bodisi „nove“ ali „stare šole“, v našem književnem jeziku vidi kaj nenarodnega,*) naj bo to „moderno znamenje našega zaostatka, ta spak v“, ali kaj drugega, lahko začne pisati in piše tako, kakor po njegovem mnenji duh narodnega jezika terja. Ko bo napisal knjig učenih, koristnih in mikavnih, tako, da jih bodo vsi stanovi z ukaželjnostjo, z radovednostjo, s pazljivostjo in radostjo

*) Tukaj govorim o slovenščini v ozkem pomenu. Protivnega duhu slavjanščine bi se marsikaj našlo; al tega ni mogoče odpraviti po taki poti, zakaj narodu je treba podajati knjige pisane v jeziku narodu popolno razumljivem. Kar je v slovenščini protivnega duhu slavjanščine, to se bo polagoma, brez skokov, tako rekoč samo popravilo takrat, kadar bodo slovenski stanovi od kmeta do najvišega gospoda tako dobro znali ruski jezik, kakor zdaj znajo latinski in „avstrijsko-panslavističen“ nemški jezik. To je tisti panslavizem, ki ga jaz zagovarjam; on je mogoč, naj gosp. M. ugovarja, kakor hoče; še nekoliko let, pa bo nam ne samo koristen, ampak tudi potreben; v Bolgariji, v Srbiji in posebno v Čehiji se delajo za-nj priprave. Nemogoča je le tista fantazija gosp. M., katera se mu od straha pred „ruskim pesom, ki požira legijone mišev“ o ruskih mejah do jadranskega morja — sanja. V tem pomenu je bilo rečeno vse, kar sem v „jez. razgovoru“ in v „jez. opazkah“ konec preteklega in v začetku tega leta o slovenščini in ob obščeslavjanskem jeziku rekel.

prečitavali in se iz njih učili tega, kar jim je treba znati, se bo njegova pisava skoro vkoreninila, izpodrivši protivne narodnemu duhu napake. To bo pravi napredek.

Ali gospod M. tega ne bo storil, zakaj on je po svojem nравu, značaju in prizadetji pravo nasprotje Lomonosovu, Karamzinu in Puškinu, ako ni greh, tako ničlo primerjati velikim možem.

1) Lomonosov, Karamzin in Puškin so bili omikani možje; gosp. M. pa je „našpikal“ svoj spis s psovkami: „starokopitoiki“, „neznalice“, „sapožniki“, „bašibozukovati“, „harlekinstvo“ itd., kakor da bi surovost bila kinč literature. 2) Oni trije so bili možje pošteni, skušali so z razlogi, dovodi in dokazi ovreči pomote svojih nasprotnikov ter so jih tudi ovrgli z uspehom; gosp. M. pa ima navado nasprotniku podtikati take stvari, katerih nasprotnik ni govoril. Tako gosp. M. v svojem spisu neumorno suče, ponavlja in trdi nasprotje, zdaj da jaz hočem iz slovenskega jezika iztrebiti vse besede, vzete iz ruščine, ki se pišejo z u, celó besedo „ukaz“ (kaka nesreča za gosp. M.); zdaj spet, da jaz hočem z bližanja slovenščine z ruščino s pomočjo neke smesi iz obeh jezikov. To on trdi, dasiravno sem v „jez. razgovoru“ („Nov.“ l. list 43.) tako pisal: „Svojega jezika ne urezavajte in ne krpajte ga z nepotrebniimi tujimi besedicami, saj vam Koseski veli: Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo; kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj!“ to je, nepotrebne tuje besede in germanizme dajte sosedu nazaj! — Vsaj jaz tako razumem navedene besede Koseskega. Sem spada tudi to le: Gosp. M. našteva meni grehe ruske in srbske duhovščine tako, da čitatelj, ki mojih dotičnih spisov ni čital, mora sklepati, da sem jaz ali preveč hvalil rusko in srbsko duhovščino, ali pa preveč grajal slovensko. O ruski in srbski duhovščini nisem nič pisal, ne hvale ne graje, v dotičnih spisih; kar sem pa pisal o vplivu slovenske duhovščine na naše slovstvo, to je natiskano v „Nov.“ l. list 38. str. 298. in takega mnenja sem še vedno. Ako je hotel gosp. M. kaj grdega o kaki duhovščini za kratek čas povedati in kake škandale iz starih časov pogrevati, mu ni bilo treba tako daleč hoditi — k Rusom in Srbom — po primere, primeri so bliže, so doma; Metelko p. XXII. piše: „Zelotismus hatte sie (Truber etc.) zu krainischen Schriftstellern gemacht, und die Folge davon war, dass der Hass, der die protestantische Partei verfolgte, auch ihre Schriften mit traf. Der ständische Büchervorrath auf dem Landhause war den eben eingeführten Jesuiten überlassen: was diese nicht auf der Stelle den Flammen opferten, ging bei der Feuersbrunst im Rauch auf.“ To Metelko pripoveduje, ne kak protestant. Mi moremo samo pribaviti: Iliacos intra muros peccatur et extra. 3) Lomonosov, Karamzin in Puškin so bili možje delavni: najprej so se sami navadili narodnega jezika iz ust samega naroda,*) potem pa so napisali gromade knjig, koristnih vsem stanovom, skoraj iz vseh oddelov vednosti; gosp. M. pa, sam ničesa ne „pišoč“ in pravilno pisati ne „zuajoč“, samo izdaja, kakor kak literaturni diktator ali samodržec, dekrete in ukaze, kako ima pisati, kdor pri nas sploh kaj piše. 4) Oni trije so sami osobno nabirali narodne besede, ki v slovstvu še niso bile znane, ter se jih vpeljavali v književni jezik. Le za nove pojme so oni obrazovali nove besede ali pa si jih izposojavali

*) O Karamzinu zgodovina pripoveduje, da je popotoval po vsi Velikorusiji nekoliko let, od mesta do mesta, od pomestja do pomestja, od vasi do vasi; družil se je s kmeti in kupci, kakor z ujezdniimi činovniki in pomeščeki, želeč prepričati se, kako ta, kako uni stan naroda govori.

od tistih narodov, od katerih so novi pojmi v Rusijo prišli. Tako delati je priporočeval uže Horacij:

„Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget, dabiturque licentia sumpta pudenter;
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadent parce detorta.“

Tako uči Horacij in tako ravnajo razumni pisatelji vseh narodov; gosp. M. pa postopa narobe: njemu se narodno blago ne dopada, on trebi iz slovenščine narodne besede ter si za-nje izposojuje nepotrebne tujke, kakor da bi „starokopitnik“, „zaostatek“, „nazadstvo“, „neznalica“, „tegoba“, „drugako“ itd. itd. kaj boljše in lepše bilo od narodnih besedi: starokopitnež, zaostalost, nazadnjaštvo, nevednež, *) težava, drugače itd.

(Dalje prihodnjič.)

Znanstvene stvari.

Shod antropologov in zgodovinarjev v Ljubljani.

(Dalje.)

Konečno prof. Alfons Müllner razklada z veliko vnemo „način, kako se mora delovati na polju antropologije in prazgodovine“, ako hoče starinoslovec priti do zanesljivih rezultatov. Da je res iz srca govoril, da je njegov način zdaten, pokazal je ravnokar s svojim marljivim najnovejšim delom: „Emona, arhäologische Studien...“ Podlaga, za na pr., kranjsko arheologijo mora biti topografija (krajepis), kajti starinoslovca že samo krajevno ime mnogokrat opozori na prazgodovinsko najdbo. Kraji: groblje, gomila, gradišče, razdrto, ruše, prezid, podzid, pregrad, v zideh, trnovo itd. kažejo starinske sledi. Imena slovenska so že zato silno važna, ker precizno znamenjujejo stvar in preiskovalca tudi na čas svojega postanka opominjajo. Tako kaže „Gradišče“ vselej na staro predrimsko ali saj rimsko trdnjavo (castell), med tem, ko se srednjega veka razvaline nikdar ne imenujejo „Gradišče“, ampak le „Stari grad“, rimski tabor pa nasproti nikdar ne „Stari grad“. I čuda! enakih imen se največ nahaja, koder so peljale rimske ceste. — Ta marljivi preiskovalec si je osnoval starinoslovsko karto, na kateri je poslušalcem kazal, kje so za prazgodovinarja imenitna tla. Poglavitne ceste so držale od Ogleja čez našo deželo proti Emoni, ki je po njegovem dokazovanju stala na mestu sedanjega Iga; od tod se je ena poteza oddelila po Dolenjskem čez šentviško, trebanjsko, šentjernejsko dolino k sedanji hrvaški meji proti Sisku, druga pa na severno stran čez Trojane (Adrans) proti Celju in v noriške kraje.

Drugi zanimivi podatki antropologični iz spodnjega Štajerskega so poslušalce opozorili na to, da mora antropolog opazovati tudi sedaj živeči rod gledé barve njegove polti, njegovih očes in lasi, njegove velikosti in kakovosti čepinj in njegove fizičnosti sploh. To mu podaja tudi sled nekdanjih prebivalcev, o katerih mu zgodovina, mu najdbe in izkopanine pričujejo. Tako so se po njegovem prizadevanju opazovali šolarji na spodnjem Štajarskem ter se našli črno-, ru-

*) Sicer pa nevednežev kakor „neznalice“ slovstvo ne bo težko pogrešalo, ako jih muri vzame.

javo- in belo-lasi, ravno take barve v očeh in polti; to je on vse po procentih razredil. Vidi se, kako v krajih iste narodnosti enakobarveni prevladujejo. Sploh je prof. Müllner interesantne reči omenjal z očitnim navdušanjem, ki kaže, da ga pri njegovih preiskavanjih vodi ljubav do domovine; ta domovinski duh veje tudi po njegovih spisih.

Slednjič je prečital Dežman še spis dr. Lušina iz Gradca „o krajevnih in osebnih imenih na Kranjskem“, o katerih se dá marsikaj kritikovati, za kar pa tu ni mesta.

Drugi dan je govoril grof Wurmbbrand „o nalogi antropologije v Avstriji“. Omenivši, kako se je začela antropologična veda v severnih deželah, Nemčiji, Belgiji in Franciji, pravi, da se je tudi pri nas jelo gibati; nasledek tega je bilo ustanovljenje dveh antropologičnih društev na Dunaji in v Gradcu; potem opisuje, kako plodonosno so društva delovala, kar priča na pr. prazgodovinska karta Nemčije od Virchowa in konečno pravi, kako bi le edinostno ravnanje antropologičnih lokalnih društev v Avstriji moglo kaj zdatnega doseči. Želeti bi bilo, da bi se tudi v Ljubljani osnovala stalna družba, kateri zadača bi bilo prazgodovinsko preiskavanje kranjske dežele. Temu so vsi govorniki priglašali, le mnenja njihova so bila različna o tem, ali naj se osnuje eno samo veliko društvo na Dunaji ali pa več po raznih deželah. Pokazalo se je, da je tudi na tem vednostnem polju centralizacija nemogoča „pri čudnih razmerah naših dežel“, saj je Avstrija po svoji zgodovini federalistična; povdarjalo se je pa, da naj družbe delajo po istih načelih in skupnem načrtu. I v tem smislu se je sprejela naposled tudi resolucija.

Na to bere logar M. Scheyer poročilo o gomilah krog Radeč na Dolenjskem in o ondašnjih najdbah. To je bilo zelo podobno poprejšnji Dežmanovi razpravi, zato naj toliko zadostuje.

Zdaj razgrinja W. Obermüller svoje misli „o predrimskih prebivalcih Norika“. Govori pa tako nerazumljivo, da smo še le iz kritike spoznali, kako on zastopa popolno nove, dozdanjim trditvam nasprotno misli. Po teh bi bili prvotni prebivalci Norika manjše temnokožnato (barvno) ligurično pleme, ki je v starodavnosti morda prebivalo na stavbah na koléh in večje nasprotno pokolenje, ki se je od Albanije skozi vse alpe noter do Galije in Italije razširjalo. K tem prvotnim stanovalcem so se pozneje iz Azije pridružili Indogermanci ali Ari in sicer Vendi čez Francijo, Feničani pa po morji, kateri se pa v asirskem „klinastem pismu“ zmerom zovejo „Khatti“, od katerih da izvirajo tudi „khatti ali hessi“ na Nemškem. — Zoper to so se pa kaj srdito vzdignili drugi učenjaki, kakor dr. Much in dr. Neumann, ter Obermüllerja neusmiljeno zdelali.

Konečno še Dežman prečita dr. Luschinov sestavek „o starih grobovih v Bosni“, katera se kaže zelo bogata antropologičnih in prazgodovinskih spominkov.

Po medsebojnih zahvalah se zborovanje sklene.

Iz večine teh obravnav se je pokazalo, da so naše slovenske dežele za starinoslovce v resnici klasična tla, kakor je v začetku uže povdarjal predsednik. I ta klasična tla uže čez tisoč let posedamo Slovenci, česar nikdo tajiti ne more; prazgodovinsko preiskavanje pa nam bo brž ko ne odkazalo še večjo starodavnost. Da bi se tudi slovenski sinovi jeli bolj brigati za našo preteklost! Res je, da nismo tega sami krivi; kriv je tuj jarem, ki nam ne dá priti k dušku še celó v 19. stoletji! Bog daj, da se kmalu obrne na bolje! Z marljivim delovanjem se bo doseglo to, kar trdijo domoljubni učenjaki, da bo Slovenija na vprašanje:

„Wurzen“ imenovalo) dalje čez Gabrovnico na Pišanjevico v fari Češnjice; tu bila je po pripovedovanju ljudstva ena tovarna pot od Šmartna (Kamnik, motniška dolina) gori peljala, in katera je še v rabi (čas mi ni dovolil vsako stvar samemu pregledavati), in ko se je na Pišanjevici s prejšnjo združila, je vodila na vrh hriba Rakitovec nad češnjiško farno cerkvo, kjer je gradišče v velikosti precejšnjega kastela z vidnimi, toda z zemljo pokritimi in travo poraščenimi razvalinami. Tradicija pripoveduje, da je nekdanj tukaj „pošta“ bila ..... od tod je peljala tovarna pot pod vrhovi hribov (imena tu izpuščam) čez blagoviško in čez šentosvaldsko župnijo na vrh Šipka in čez „Grobove“ doli na Trojanane. Ta pot je še zdaj zaradi kratkosti v rabi.

Ta tovarna pot pa se mi ne zdi edina in glavna, kajti glavna cesta je šla iz Trnave po dolini Radomlje čez Krašnjo, Blagovico, na Učak in Trojanane v Zidje. Prof. Müllnerja*) opozorim na staro, široko, enako sedanji delano in pod njivami skrito (baje da —) rimsko cesto v Krašnji, da naj se izkoplje in preišče (ovinkov se ogibajoča in trdo delana cesta mi je odmah sumnjiva postala).

Razun omenjene ceste ima Krašnja v kraju Krajnobrdo eno staroveško gradišče na meji blagoviške in krašnjiške fare; za en lučaj kamna od tega pa je (na Ajdni) kmet „Ajdnar“ imenovan, torej tudi to še čaka preiskavanja, da se izve, je li rimsko ali predrimsko to gradišče, in če ni sledú kakega starega pota ondi.

Iz Krašnje, kjer bi se težko več kaj dalo najti, ker za cerkvijo doli pritekoča vodica vedno oni kraj močno nasiplje, stopimo v Blagovico.

Prvo, kar nas tu more pozorne storiti, je to, da je od „Vzideh“ do blagoviške (Piskarjeve) njive „v zidovji“ natanko 6 rimskih mil po Peutingerjevi karti, to je, $31\frac{3}{5}$ kilometrov v Blagovici, 39 na Trojanah in dobrih 40 kilometrov v Zidéh pri Trojanah od Ljubljane, kar dá 6 rimskih mil. (Primeri to v Müllnerjevi knjigi „Emona“ str. 85.) Tudi ljudstvo izpeljava ime kraja po historični tradiciji, da se zato Blagovica imenuje, ker je tukaj nekdanj „zaloga blagá“ bila. Ta etimologija se dá razlagati po kupčijskih in spekulativnih Juljejcih, kateri so pri svojih colnih stacijah zaloge blagá imeli, s katerim so kupčevali. A ne samo ta njiva, katera uže po besedi „v zidovji“ kaže, da je bilo to zidovje veliko, ker to pomeni to, kar „v sredi zidovja“, ampak 1 kilometer više ravno v tej dolini je zopet veliko zidovje kakih 50 — 60 korakov od vsake strani v štirjak. Tu se je okoli leta 1852. bel obdelan, 1 meter od vsake strani v štirjak mereči kamen našel, pa za pozidave prodal. Ali so bile črke na njem, tega ne vé več lastnik njive (stari Jerin) povedati. Razun tega so se čudno narejene posode izkopale, pozneje razbile in pogubile. Pred mnogimi leti se je v Blagovici pri Krivinovem kozolcu zidovje nekje na njivi zasledilo, pa ne dalje zasledovalo. Med kilometerkamnom 30—31 je Gradišče iz stare dóbe v ravno tej blagoviški dolini na eni krmulji. Po teh mnogih spričalnih je pač razvidno, da bo treba Blagovico natanko preiskavati, če se bo hotelo končno lega colne štacije „ad Publicanos“ določiti.

S tem mislim, da sem nekoliko pojasnil o zgodovini teh krajev podal, katera bodo jako upljiivala na daljne preiskave. Naj mi bo še to dovoljeno opaziti, da ime „Gradišče“ je poimenovanje mesta (Stätte), ker je vtrjen kraj, grad = kastel, stal; grad, gorod je še danes imé takim krajem, ki so s zidovjem obdani in

*) Ta spis je bil oddan pred znanjem prestavljenja prof. Müllnerja vredništvu „Novic“.

vtrjeni iz prejšnjih časov na Jugoslovanskem in v Rusiji. Grad pa je pri nas to, kar Kastell, Burg, Schloss od tod se kraj, kjer je tak grad stal, imenuje Gradišče. Ker pa kraj in dolina z imenom Trnava leži na jako močvirnem kraju, da, skoro bi se reklo na močvirji — zato razvidno bode vsakemu, da nima z „Dornstätte“ nobenega sorodstva, nego, ker leži med dvema trdnjavama Gradišče in šance, menim, da naravnost tr(d)njavo pomeni in da je bil tukaj zapadni, na Trojanah pa vzhodni zatvor doline Radomlja.

(Konec prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. —7.

(Dalje.)

Lomonosov, Karamzin in Puškin so sprevideli, da narodu mora knjige pisati v živem narodnem jeziku, kdor mu želi k omiki pomagati; zato so oni trije odvrgli mrtve staroslovenske oblike ter vpeljali v književni jezik oblike žive, narodne. Tudi to je učil uže Horacij:

„Ut silvae foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit aetas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur morti nos nostraque....
Nedum sermonum stet honos et gratia vivax.“

Dalje uči Horacij, da starina v jeziku se more ponoviti, samo:

„Si volet usus,

Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.“

„Usus loquendi“ slovenskega naroda ne vé nič o Dalmatinovih in reformatorskih „cofih“ u' in v', po katere hodi gosp. M. tri sto let nazaj v stare čase k „prednamcem“; prav tako tudi nič ne vé „usus loquendi“ slovenskega naroda o mrtvih staroslovenskih oblikah klopj, pedij, živalij itd., po katere hodi gosp. M. osem sto let nazaj v stare čase k „prednamcem“. Zastonj se je potil vice-admiral in minister-literator Šiškov, da bi ohranil v ruščini vsaj nekaj mrtve staroslovensčine; o njem in o njegovih pomagavcih se spominjajo le še v zgodovini slovstva, kot o možéh, ki so skušali ovirati naravno razvitje živega, narodnega jezika. Vendar ti ruski starinarji — bodi jim na čast rečeno — so vsaj odkritosrčno priznavali, da njihova pisava je sicer mrtva, a ta mrtvi jezik da je po svoji uporabi častitljiv in svet in narodu ne tako tuj, zakaj narod ga vsak dan v cerkvi sliši*) — naš antikvar, gosp. M., pa se skoraj na vsaki strani svojega „meilenstiefelartikelná“ proglašá za „naprednega“ jezikoslovca ter tiste, ki pišejo v živem narodnem jeziku, pita z nazadnjaci. Horacijeve besede: „Debemur morti nos nostraque“ najbrže veljajo tudi o kabinetni slovničariji z mrtvimi oblikami naših „prednamcev“ in o slovniških „jezovih“ gospoda M., ki naravnega razvitja živega narodnega jezika niso v stanu zadržavati. Mrtvim bo gosp. M. težko povrnil življenje, — on je le sam na sebi, kot na živem primeru, dokazal resničnost tistega citata iz „Zvona“, ki ga je svojemu spisu na čelo zapisal: „Zmote, drugod že odpravljene, šopirijo se pri nas za edino prave resnice“.

V št. 67. „Slov. Nar.“ gosp. M. piše tako: „na 2

*) A slovenski narod po milosti nekdanjih „delavcev v vinogradu Gospodovem“ častitljive staroslovensčine niti v tistih cerkvah ne sliši, katere je sezidal na čast sv. Cirilu in Metodiju.

je odgovoriti, da gosp. M. ruski vsaj čitati zna prav, *) s čemer se niti gospod η. ponašati ne more. Sredstvo, da mu to dokažem, mi on sam v roke podaja, ker k naslovu časnika „N. Vremja“ pristavlja opazko v oklepkih (? Vremja?) in še dalje tako piše: **) „Naj si tudi on poišče ruski časnik, naj pogleda va-nj, in prepričal se bode, da Rusi za istino ***) pišejo „Vremja“ in tako tudi izgovarjajo, kakor sem jaz zapisal, a ne „Vremê“, kakor gosp. η. trdi in celó vprašaj postavi spred in zad. To besedo pišejo Rusi z jatom, kakor pišejo besedo slavjansk z jatom“.

Risum teneatis, amici! Kaki „neznalice“ smo bili do zdaj! Vsak, kdor se je v gimnaziji kaj učil, vé, da v latinskih besedah caput, consul, cupido zlogi ca, co, cu se izgovarjajo tako, kakor zlogi ka, ko, ku v slovenskih besedah „kapun“, „konec“, „kupiti“, a vendar latinskih besedi „cecidit Caesar cives“ ne izgovarjamo „kekidit Kaesar kives“, dasiravno so latinci te besede „pisali s tako črko, s kakoršno so pisali une besede.“

Vidite, kaka škoda bi bila za slovstvo, ko bi nam gosp. M. ne odkrival takih „edino pravih resnic“! Prav tako tudi grško besedo *ἄγγελος* smo izgovarjali angelos, dasiravno so Grki „pisali zlog *ἄγ* s črko γ, kakor so pisali tudi zlog *γε* s črko γ“. Kaki sapožniki in harlekini smo bili mi vsi, Latinci, Nemci in Slovenci, k smo grško besedo *ἄγγελος* „bašibozukovali“ angelus Engel, angelj! Gosp. M. nam je prižgal luč ter je razsvetlil naš starokopitni um; kdor bo še posihmal govoril „angelus“, „Engel“, „angelj“, bo starokopitnik, zakaj „napredno“ se te besede izgovarjajo „aggelus“, „Eggel“, „aggelj“. Poglejmo še dalje, kako velikansko korist je prinesel gosp. M. slovstvu sè svojo visoko in globoko učeno jatovo modrostjo.

Kaj je „jatj“ in kako se izgovarja, na to vprašanje daja odgovor vsaka ruska gramatika, kakor tudi dr. Miklosich „Lautl.“ str. 91—103, 239—240, 377—378. — 1) rekoč: „jatj“ je vokal, ki v ruščini namestuje glas i drugih jezikov, na pr.: aprilis, aprělj; Wien, Věna. 2) „jatj“ in i tudi v ruščini prehajata drug v drugega, na pr., šestj, sidetj; ditě (dete), dětj (otroci). 3) „jatj“ se vjemlje z diftongi drugih jezikov, na pr. *λαῖος*, laevus, lěvi; *χίνοα*, terrae, straně. 4) Staroslovenski in ruski „jatj“ v končnicah mnogokrat prehaja v slovenščini v i, na pr. m ně, tebě, ženě, v straně = meni, tebi, ženi, v deželi. 5) Posebno važna točka — v staroslovenščini in v ruščini dva mehka polna glasa e se zlivata v „jatj“, kateri se prav tako izgovarja, kakor „jatj“, o katerem smo govorili v 3. in 4. točki; v slovenščini se taka dva e zlivata v i, v grščini v diftong ei, ki ga Grki i izgovarjajo, na pr. starosl. ne jestj = ně; ruski: ne jestj (tut) = nět; slov. ne je = ni; grški: *νόεε* = *νόει*, čitaj: *ról*. Tega procesa glasov gosp. M. ne zna; zato piše on, česar se lahko vsak prepriča iz njegovega spisa v „Slov. Nar.“ zdaj: ni, to je, tako, kakor mu po narodnem izgovarjanji v ušesih zvučí; zdaj: nij, to je, takrat, kadar pozabi narodno izgovarjanje te besede. Etimologija in splošni „usus loquendi“ merodajne večine slovenskega

naroda velí, po mojem mnenji, pisati in izgovarjati: ni. Podnarečje nekaterih krajev na Slovenskem pozna oblike: najsem, najsi, naj, itd.; drugih krajev: nėjsem, nejsi, nej, itd. — oblike pokažene iz něsem, něsi, ně, kakor déjlam, réjpa, céjna iz dělam, rěpa, cěna. Narečja ali podnarečja z oblikami nijsem itd. menda med Slovenci nikjer ni. Kdor se drží staroslovenskih oblik, bi moral tudi tukaj pisati něsem, něsi, ně, itd. Kdor se pa drží živega narodnega jezika, upotrebuje narodne oblike nisem, nisi, ni, ki jih tudi etimologija opravičuje. Tako je tudi z oblikami nimam, nēmam, nijmam; to je razvidno iz sledečega: Etimologija objasnjuje staroslovenske oblike velevnika: rjčete, iděte, pecěte, nesěte, itd. kot zlite iz starodavnih polnih oblik: rjceite, ideite, peceite, neseite, itd.; tedaj dva mehka glasa e in i sta se zlila v glas ě, ali z drugimi besedami rečeno: diftong ei se je skrčil v vokal ě; ta staroslovenski glas ě pa je v slovenščini prešel v glas i, zakaj narod izgovarja take velevnike: recite, pojdite, pecite, nesite, v nekaterih krajih celó z Metelkovim polglasom: récite, nésite; nikjer pa ne govori slovenski narod: pecěte ali pecijte, recěte ali recijte. V besedah „ne imam“ sta se srečala dva točno taka mehka glasa e in i, ki sta se najprej zlila v „jatj“: nēmam, a „jatj“ je prešel v i: nimam po ravno tistih zvukovih zakonih, po katerih se je iz peceite obrazovala oblika pecěte, a iz pecěte oblika pecite. Da je oblika nimam mlajša, kakor so oblike pecite, recite, to je res; vendar, če bo gosp. M. rekel, da moramo pisati, kakor on: nemam, češ, da njegova oblika je vendar nekaj stareja od naše (dasiravno bo on težko dokazal, da so jo Staroslovenci upotrebljali), tedaj moramo spet s Horacijem vprašati:

„Scire velim, chartis pretium quotus arroget annus“?

Za bolj nadrobno objasnjenje naših oblik tukaj ni mesta, in tudi menim, da za gospoda M. je uže tega več kot preveč; on se mora prej kaj družega navaditi. Gospodje pisatelji pa, ki ne upotrebujejo naših oblik, imajo za svoje oblike svoje razloge, katerih mi ne odobrujemo, kakor mi po svojem, in za to jim nikdo ničesa ne očita. „Vsak je poštenjak, komur je prepričanje vodilo“ — pravi neki pregovor; med nami in njimi bo s časom razsodil „usus,

„Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi“.

Vse kaj družega je z gosp. M.: on svojih razlogov nima nikakih, tujih se še ni navadil, svojega prepričanja nima nikakega, on zapiše besedo tako, kakor veter potegne, pri tem pa za kratek čas zmerja nas, ki imamo za svoje pravopisje tehtne razloge, z „neznalicami“.

(Konec prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* *Trgovske in obrtnijske razmere v Bosni.* Po uradnem potu so došla „Soči“ sledeča poročila okupčijskih in obrtnijskih razmerah v Bosni:

Kupčijsko in obrtnijsko blago preskrbovali so do zdaj bosenskemu prebivalstvu trgovci in obrtniki, ki so se v deželi naselili, kajti domačini ne poznajo še potrebe razvite civilizacije in izdeljujejo to, česar sami potrebujejo, doma po prav prvotnem načinu z lastnimi rokami.

Tisti trgovci in obrtniki, kateri bi hoteli zdaj večo kupčijo poskusiti v zasedenih deželah, smejo računati samo na c. kr. vojaštvo, uradnike in na omejeno število domačih trgovcev.

Pri vsem tem smemo reči, da se je v Bosni odprla nova žila avstro-ogerski trgovini, da se jej le ustanovi dobra podlaga z vzbujajo trgovskih in obrtnijskih potreb-

*) „gosp. M. odgovarja, da g. M. zna čitati“. — Kak šaljiv humorist je ta g. M.!

**) Kdo „še dalje tako piše“? — Spet „gosp. M. piše, da piše g. M.“, zakaj drugače vsa ta šušmarija gospoda M. nima nikakega smisla.

***) Kaj hoče gosp. M. reči, ni jasno. — Pišejo Rusi „Vremja“ za istino, ne pred istino? ali pišejo Rusi „Vremja“ namestu istine? Bi li ne mogel gosp. M. pogledati v Janežičevo slovnico ter prečitati §. o predlogih, preden kaj zapiše?

izvemo sledeče: Kmetijski delavci v zasedenih deželah zdaj le še malo dela dobijo, kajti potreba umnih poljedelcev se bode tam, kjer je dosihmal kmetijstvo prav na nizki stopinji, še le tadaj pokazala, kedar se bode poljedelstvo povzdignilo in bolje razvilo. Tudi večje naselbine na državnih zemljiščih se o sedanjih tamošnjih razmerah ne dadó še ustanoviti. Bolje obdelana zemljišča posameznih posestnikov so dandanes še precej draga in ker ondašnje kmetijske razmere niso še vredjene, ne more se misliti na svobodno gospodarstvo brez ovir in sitnosti.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

(Konec.)

6. Iz točk 1—5. sklepamo, da „jatj“ v starodavnih časih je bil diftong ai ali pa ei. 7. Iz vseh naštetih v točkah 1—6. bistvenih lastnosti glasa „jatj“ je razvidno, da on ne more biti glas „ja“, kakoršen je v srednjem zlogu besede slavjanski, in pa, da „jatj“ ne more biti končnica samostavnika srednjega spola v imenovavniku ed. štev.; tedaj ni res, da Rusi pišejo „vreme“ in „slavjanski“ z „jatom“, kakor trdi gosp. M. 8. M. Majar na 16. strani ruske slovnice govori: „jatj“ se v književni ruščini izgovarja kakor slovensko čisto e: bëij“. Miklosich „Lautl.“ str. 377: „jatj“ fällt lautlich mit e zusammen“. Beljavskij str. 8. §. 9: „V ruskem jeziku se jatj po izgovarjanji nič ne loči od e.“ Tako učé tudi vsi drugi ruski jezikoslovci. Tedaj: ko bi Rusi besede vreme in slavjanski v dotičnih zlogih res pisali z „jatom“, kakor trdi gosp. M., bi jih vendar ne izgovarjali „vremja“ in „slavjanski“, kakor tudi trdi gosp. M., ampak v takem slučaju bi jih izgovarjali: vremë in slavënski. Gosp. M. je tedaj dokazal, da ruski čitati ne zna. *)

Kako se pa imenuje tisti vokal, ki ga je gosp. M. videl (ne čital) v besedah „vreme“ in „slavjanski“? kakošno je njegovo bistvo? in kako se izgovarja? Tudi na te tri vprašanja je M. Majar v ruski slovnici, dasiravno kratko, vendar prav odgovoril. Ali gosp. M., ko bi bil prav prečital Majarjevo slovnico, bi vendar ne znal izgovarjati ruskih besedi „vreme“ in „slavjanski“, zakaj on ne zná etimologije teh besed. „Vreme“ se po slovenski sklanja trdo: vremena, vremenu; po staroslovenski mehko: vremene, vremeni; po ruski tudi mehko: vremeni, vremeni. A iz sklanjanja je vendar razvidno, da ima beseda „vreme“ v vseh treh jezikih v osnovi čisti glas e, in pa, da v slovenščini in v ruščini „vreme“ v imenovavniku nima končnice, ampak ima zbrušeno osnovo: vreme iz stare osnove vremen; glas en je pa v staroslovenščini nosni glas, a ne ia, kakor gosp. M. misli. Drugače je z besedo „slavjanski“. V ruščini, kakor v slovenščini, se obrazujejo lastna imena in drugi samostavniki s končnico jan

*) Morda bom vstregel tistim častitim čitateljem, ki se kaj z ruščino pečajo, s to opazko: Vsi mehki vokali v začetku zloga se začenjajo z j, n. pr.: „ëhatj“, elj, proëzd, voevoda, ih imenie“ čitaj: jëhatj, jelj, projeze, vojevoda, jih jimenjije; l, n, r, d, t, se pred mehkiimi vokali zmehčavajo, a j se ne sliši, n. p. „Nëmec“ čitaj: „Njemec“; za vsemi drugimi konsonanti se mehki vokali s konsonanti vred izgovarjajo, kakor po slovenski, na priliko: „vedomosti, vestnik, mera, seno“. Izgovarjanje: „vjedomosti, sjeno, mjera“ ni rusko, ampak je jugozapadni provincijalizem, katerega so se Nemci poprijeli. Pis.

(staroslov. ia), na priliko slov.: „Kamnik-jan = Kamničan, Novomestjan = Novomeščan, z evfoničnim I: Dob-ljan, Rim ljan; po ruski: Korinf-janin (Korinf-Korintb), Kijev-ljanin, Rim-ljanin, krist-janin (kristjan), krest-janin (kmet, primeri slov. kršénica = dekla), dvor-janin (plemenitaž); tako tudi: Slavjanin, slavjanski, a ne: Slavenin, slavenski; Slovenec in slovenski je pa tudi v ruščini Slovenec in slovenski. Tedaj besede „vreme“ in „slavjanski“, dasiravno se pišete z enako črko, vendar nimate enakih glasov v zadevnih zlogih — take proste stvari gospod etimolog M. ne zná.

Iz vsake ruske slovnice bi se bil gosp. M. lahko podučil, kako se imenuje tista črka, ki se piše na koncu besede „vreme“ in v srednjem zlogu besede „slavjanski“: ta črka se ne imenuje „jat“, kakor trdi g. M., ampak imenuje se „ja“. Gosp. M. tedaj ruskih črk niti po imenu ne zna.

Ruski glas ja namestuje: 1) staroslovenski nosni glas en, 2) staroslovenski prejetirani nosni glas jen, 3) staroslovenski prejetirani a, to je ia. Iz tega je vidno, kako se ja izgovarja. Kadar ruski ja namestuje staroslovenski ia, takrat se v začetku besedi in v končnicah izgovarja kakor ja, na priliko „javlenija“ čitaj: „javlenjija“; v sredi besedi z naglasom se tudi izgovarja kakor ja, brez naglasa pa kakor je, na priliko: „stojánka“, „déjatelj“, čitaj: „stojánka“, „déjetelj“. Kadar ruski ja namestuje staroslovenski prejetirani nosni glas jen, takrat se v nekaterih besedah izgovarja kakor jeá, večidel pa, kakor je, na pr. jazijk, zajac, čitaj: jeázijk (malo da ne: jêzijk), zajec. Kadar pa ruski ja namestuje staroslovenski nosni glas en, ki nima nikake primesi glasa i ali j, se izgovarja kakor slovenski glas ê, na priliko: imê, semê, bremê, plemê, vremê, mêso, svêščénik, prepêtstvije (= pomêha), pamêtj, vêzatj, učitjsê, smejatjsê, govorê, nosêt (nosijo), hvalêščíj, molêščíjsê (= kdor moli), ditê (dete), sidê, pêtj, devêtj (= pet, devet) itd. Kdor bo pisal in izgovarjal: učit'sja, smejat'sja, mjaso, imja, vremja itd. Rusi ne bodo razumeli ne pisanega, ne ustnega njegovega jezika; ali pa se celó lahko zgodi, posebno če ne zna dobro naglasov, da ga bodo napak razumeli, na priliko: semê pomeni to, kar po slovenski, semja je pa družina ter se sklanja, kakor „zemlja“, ne pa kakor seme.

Tistim, ki staroslovenščine ne znajo, s tem pravilom o izgovarjanji ruskega glasa ja, se vé da ni pomagano; a pomagano jim bo vsaj nekoliko, če k unim pravilom še to-le pribavimo: Kjer se v ruski besedi piše glas ja, in v enaki slovenski besedi se sliši glas ja, tam tudi po ruski izgovarjaj, kakor po slovenski, na priliko: „jagoda, jasno, jama, sijati, (sijatj), sejati (sejatj), odeja (po ruski: odeja o), zmija (po ruski: zmeja), koleja“ itd. Kjer se v ruski besedi piše glas ja, a v enaki slovenski besedi se sliši glas je ali e, tam tudi po ruski izgovarjaj jê in ê, nekoliko nategneno na éa, ne pa kakor nemški ae. Primerov z glasom ê smo više dovolj našteli.

Gosp. M., ki iz vsega tega nič ne zna in zato se čudi, zakaj sem k njegovemu „vremja“ opazko v oklepkih pristavil, bo, se vé da, spet zavpil: „to pač ne gre, da bi Rusi tri glase z enako črko zaznamovali, oni naj ali povsod izgovarjajo to črko kakor ja, ali pa naj si še dve črki omislijo.“ — Kaj pa da! Gospod M. naj napiše še legijon takih jeremijad, kakoršno je napisal o „u in v“ ter naj gre z njimi zapored k vsem sedanjim in starim narodom, najprej k Nemcem ter naj jih ozmerja: „čemu pišete „Schleifstein“, „brav“, a ne

„schlaifschtain“, „brav“, vi neznanlice? Italijane naj vpraša: „čemu pišete „civita catolica“, a ne „čivita katolika“, vi, harlekini?“ Horacija naj ošteje: „čemu pišeš „conscientia“ a ne „konsciencia“, ti, stari „bašibozuk?“ Dobrodušni Nемеc mu bo odgovoril: „Dummes Zeug!“ Bolj živi Italijan bo na-nj zakričal: „Corpo di Bacco, che furioso!“ A Horacij se bodo zadrli: „Candia afflavit eum!“ Hladni Rus se mu bo pa smejal ter bo rekel: Naši otroci vedó, kdaj se črka **ja** izgovarja kakor **ja**, kdaj kakor **jê** in kdaj kakor **ê**; gosp. M. pa, če hoče to znati, naj se uči, kakor se mi učimo tuje jezike prav govoriti.

Kaj naši gospodje pisatelji o jeremijadah gospoda M. mislijo, tega ne vem, a jaz za-se sem popolnoma soglasen z Rusi: slovenski otroci vedó, kako se v izgovarja, gosp. M. pa in tujci, če hočejo znati po slovenski prav govoriti, naj se učé.

Gosp. M., ki se v svoji basni: „u bodemo pisali namestu v“ s tako samoradno določenostjo na staroslovenščino in ruščino sklicuje, brez razlogov in dokazov trdeč, da predlog **v** je **u** ali **vê**, ali **vû** in Bog vedi kaj še, samo **v** ne, je dokazal, da niti azbuke staroslovenske in ruske ne zna.

Je tedaj vredno razbirati, kar je gosp. M. še dalje v št. 70—83. „Slov. Nar.“ nasanjal? Menim, da častiti čitatelji bodo pritrtili, da „najbolje storimo, ako to stvar stavcu „Slov. Nar.“ prepustimo, gosp. M. pa dovolj časa privoščimo“, da se navadi: 1) staroslovenske in ruske azbuke, 2) razločevati konsonante od vokalov in zlogov, 3) staroslovenskega in ruskega jezika (zakaj azbuko znati bi bilo vendar premalo za jezikoslovca), a k temu mu bo treba nekoliko let, 4) držati se predmeta, ne pa ogibati se ga, kadar se bo o kaki stvari pričkal, 5) da goloslovna trditev in beseda „dokažem“ še nič ne dokazuje, ampak da le razlogi, dovodi in dokazi dokazujejo, 6) da je zelo smešno in noroglavo, ako nevednež druge ljudi z „neznalnicami“ zmerja. Dokler gosp. M. ne dokaže, da je v teh šestih točkah dosegel polni uspeh, se ž njim ne bomo več pečali.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

V Trebnjem se vstaviva „pod lipo“. Tam najdeva uže nekoliko gospodov, nekaj jih pa kmalu še pride, tako da je tudi tukaj večer le prekmalu pretekkel nam v pogovoru, ker smo bili vsi enega srca. O mraku se poslovim pri svojem prijatelju gospodu župniku dobrniškemu, kateri odrine proti domu, potem pak se izročim varstvu gostoljubnega gospoda dekana, ki mi je obljubil ta večer me pod svojo streho vzeti. Pri omizji našel sem zopet najodličnejšo družbo, in tudi tu smo napili marsikateremu, posebno pa še novemu poslancu grofu Barbotu. Vse okoli je bilo narodno, nemčurskega puha nikjer, nek „domači krivec“ pa uže pregnan, toraj smo bili lahko dobre volje.

O tem kraji sem uže enkrat obširneje pisal, toraj bi bilo odveč ponavljati staro. Le to bodi omenjeno, da po vsi okolici krepča pljuča prijetna narodna, slovenska vonjava, nemčurski ščurki si ne upajo nikjer na dan. Zjutraj sem se z zahvalo poslovil od gostoljubne hiše in njenih vrlih prebivalcev ter s pošto se dal „postaviti“ na drugo postajo, Mirno. Tudi to pot sem uže popisal, tu bodi le omenjeno, da sva se s postilijonom peljala bolj po domače in bi se bila enkrat tudi zvrnila, če bi nama ne bil na poti breg. Cesta je slaba, a zdaj so jo popravljali, to je, navozili in navalili so bili ná-njo ve-

likih skal, katere so na cesti s kladvi, pa tudi s kletvijo in nevoljo razbijali, to sem čul na ušesa in tudi videl z očmi. Vsakako je morala biti velika sila, predno so se tega dela lotili. Je pa tudi res velika tlaka, če morajo ljudje ceste delati takrat, kedar imajo po polji in vinogradih največ dela.

Vkljub slabi cesti sva pripeljala se o pravem času, malo pred poldnem na Mirno. Vas je še taka, kakor je bila takrat, ko sem bil zadnjič tam, le cerkve in zvonika se je novi gospod župnik usmilil, zdaj se oboje spravlja zopet v lepši stan, vse je v polnem delu. Moj opravek me je tudi peljal v farovž, kjer sem razen gospoda župnika po imenu in duhu mi znanega našel še starega prijatelja gospoda kaplana in potem še mnogo družih znancev. Farovško poslopje je pač še premajbno, prenizko in preozko, ali sedanja gospoda sta si naredila pod hribom lep vrt, kjer posamezni lahko piše, bere in premišluje, družba pak se tudi drugače lahko zabava. Pod vrtom je velik čebelnjak, in lastnik njegov, precej trebušen mož in čebelorejec, je ravno lovil roj, ki se je bil na češpljo obesil. Iz tega vrta se vidi tudi Vesteneckova grajščina, obširna v zidovji in posestvu, pa ljudje pravijo, da nič ne nese, kar je popolnoma verjetno, ker se mladi grajščak preveč z nemčursko politiko peča. On je tudi patron mirnske cerkve, toraj ni čuda, da je bila uže skoro podrtija.

(Dalje prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* *Dvesto let stara želva (šildkrota).* Znano je, da želve nenavadno dolgo živijo in da dosežejo celo starost 200 let. To potrjuje velika želva, ki jo je v Floridi vjel ribič na Saint-Johus Riveru. Na hrbtu te želve se je bral napis: „Vjeta l. 1807. v reki San Sebastian, kasneje donešena od Indijanca v Matansos, in od tod v veliko Wekivo“. Velika Wekiva je staro ime Saint-Johus Rivera. Nad napisom bil je izdolben grb španjolski in letna številka 1700. Oni čas je Florida pripadala Španiji, katero so leta 1821. odstopili severnim državam Amerike. Lastnik kaže želvo svojim znancem, kateri je na hrbet še vrezal napis leta 1879., potem jo pa zopet izpustil.

* *V spomin cesarja Jožefa II.*, ki je 5. septembra 1779., tedaj pred 100 leti, oves kosil, se je v občini Kronstadt pri Rohitnici na Českem z veliko slovesnostjo postavil v spominek iz visocega kamena z napisom: „Tukaj je cesar Jožef II. 5. septembra 1879. oves kosil. Zgodilo se je pa to ob priliki, ko je cesar meje češke dežele obhodil in pri tem potovanja do njive prišel, kjer je Nace Rale v Kronstadtu oves kosil.

* *Velika starost ljudi na Ruskem.* Po vladnih poročilih je lani na Ruskem umrlo 105 oseb 100 do 105 let starih, 57 od 110 do 115 let, 12 oseb od 115 do 120 let, 8 oseb pa od 120 do 125 let starih umrlo. Med temi je bilo moških 132, žensk pa 139.

Naši dopisi.

V Vipavi 18. sept. — Zanašaje se na dopis Vašega telegramista, odkladal sem „Novicam“ sporočati o veseli narodni svečanosti, ki se je vršila pri nas v dan Malega Šmarna. Ker je prejšnji dan dež silno vročino nekoliko ohladil, zbralo se je v Log tako obilno ljudstva, da že mnogo let ne toliko; cerkveno svečanost povišali so letos tudi Št. Peterski pevci iz Goriškega, ki so v Logu pri deseti maši kaj lepo in veličastno kan. Marcinovo mašo peli. Po cerkvenem pravilu, ki je